

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Alenka Mrše

Mentorica: izr. prof. dr. Karmen Erjavec

Somentorica: asist. dr. Maruša Pušnik

**REPREZENTACIJE AVSTRIJE IN AVSTRIJCEV V IZBRANIH
SLOVENSKIH MEDIJIH:**

manjšinska problematika, alpska kultura in evropska identiteta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2007

*Zahvaljujem se mentorici in somentorici za
vso pomoč in konstruktivno kritiko pri pisanju naloge.*

*Prav tako pa zahvala tudi vsem,
ki so me podpirali in spodbujali v času celotnega študija.*

***Največ kar lahko storiš za drugega je,
da mu ne posreduješ zgolj svojega znanja,
ampak da mu odpreš po do lastnega.
(Benjamin Disraeli)***

IZJAVA O AVTORSTVU diplomskega dela

Spodaj podpisani/-a ALENKA MRŠE, z vpisno številko 21017842,
rojen/-a 28.10.1982 v kraju LJUBLJANA, sem avtor/-ica diplomskega dela z naslovom:
REPREZENTACIJE AVSTRIJE IN AVSTRIJCEV V IZBRANIH SLOVENSKEH MEDIJAH:
manjšinska problematika, alpska kultura in evropska identiteta

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo diplomsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo diplomskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne 26.2.2007

Podpis avtorja/-ice: Mrše

REPREZENTACIJE AVSTRIJE IN AVSTRIJCEV V IZBRANIH SLOVENSKIH MEDIJIH: manjšinska problematika, alpska kultura in evropska identiteta

Diplomsko delo se ukvarja z medijskimi reprezentacijami Avstrije in Avstrijcev v izbranih slovenskih medijih. Avtorica želi pokazati, da so te reprezentacije odvisne od slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosov, slednji pa so pod vplivom manjšinske problematike, alpske kulture in evropske identitete. Pri tem izhaja iz predpostavke, da so načini razumevanja sveta odvisni od družbene situacije, zato v prvem delu naloge predstavi meddržavne slovensko-avstrijske odnose v zgodovinski perspektivi od Habsburške monarhije do danes, pri čemer pojasnjuje tudi vlogo alpske kulture in evropske identitete v odnosih med državama. Osvetli tudi področje medijske konstrukcije realnosti in pri tem izhaja iz konstruktivistične paradigme, ki pravi, da je posameznikov svet družbeno ustvarjen in dobi smisel šele znotraj diskurza, slednjega pa razume kot obliko družbene prakse, ki se nanaša na specifično rabo jezika. Skladno s tem je v drugem delu izvedena diskurzivna analiza, ki je osredotočena na lingvistično analizo teksta, tj. novinarskih prispevkov izbranih medijev iz 50-ih in 90-ih let 20. stoletja ter iz obdobja 2005/06. Analiza pokaže, da v izbranih slovenskih medijih v vseh obdobjih prevladujejo negativne reprezentacije Avstrije/Avstrijcev, ki pa so vezane na specifično politično situacijo.

Ključne besede: *Avstrija, kultura, identiteta, medijska reprezentacija, diskurzivna analiza*

REPRESENTATIONS OF AUSTRIA AND AUSTRIANS IN SELECTED SLOVENE MEDIA: the minority conflict, alpine culture and European identity

The study examines media representations of Austria and Austrians in selected Slovene media. The author tries to indicate that the representations are influenced by Slovene-Austrian international relationship, which is under the influence of minority conflict, alpine culture and European identity. The author proceeds from the supposition that understanding of the world depends on social situation. For these purposes the Slovene-Austrian historical relationship from Habsburg monarchy till today is illuminated and the role of alpine culture and European identity is explained. In addition, the media construction of reality is introduced and founded on constructivism – the world of human individuals is socially constructed and obtains the meaning within the discourse. Discourse is understood as a social practice and signals the particular language use. Therefore the discourse analysis is carried out, concentrating on the linguistic analysis of the text (articles) from selected Slovene media from the 50's, 90's of the twentieth century and 2005/06. The results indicate that negative representations of Austria/Austrians predominate in the selected Slovene media throughout the time and are under the influence of the political situation.

Key words: *Austria, culture, identity, media representation, discourse analysis*

KAZALO

1. UVOD	7
2. TEORETIČNA IZHODIŠČA	10
2.1 MEDIJI IN MNOŽIČNO KOMUNICIRANJE	10
2.1.1 Medijska konstrukcija realnosti	10
2.2 POSLEDICE DELOVANJA MEDIJEV – KOLEKTIVNI SPOMIN IN OBLIKOVANJE NACIONALNE IDENTITETE	15
2.2.1 Medijski diskurz, kolektivni spomin in njuna vloga pri oblikovanju nacionalne identitete	15
2.3 ZGODOVINSKI PREGLED SLOVENSKO-AVSTRIJSKIH ODNOSOV	17
2.3.1 Od programa Zedinjene Slovenije do razpada Avstro-ogrske monarhije	18
2.3.2 Čas po razpadu monarhije – prelomno leto 1920	18
2.3.3 V pričakovanju združitve z matično državo	20
2.3.4 Osamosvojitve Slovenije in vzpostavitev slovensko-avstrijskih odnosov na diplomatski ravni	21
2.4 SLOVENSTVO IN IZNAJDBA TRADICIJ	23
2.5 POKRAJINA IN (RE)KONSTRUKCIJA NACIONALNE IDENTITETE	26
2.5.1 Od alpske kulture do alpske identitete	28
2.5.2 Alpska kultura kot povezovalni dejavnik – »alpsko« v Sloveniji in Avstriji	30
2.6 EVROPSKA INTEGRACIJA IN EVROPSKA IDENTITETA	31
2.6.1 Razvoj evropske identitete	32
3. AVSTRIJA IN AVSTRIJCI V OČEH IZBRANIH SLOVENSKIH MEDIJVEV – lingvistična analiza	37
3.1 VZOREC IN METODA ANALIZE	37
3.2 ANALIZA IZBRANIH NOVINARSKIH PRISPEVKOV	40
3.2.1 Analiza prispevkov iz 50-ih let 20. stoletja	40
3.2.2 Analiza prispevkov iz 90-ih let 20. stoletja	44
3.2.3 Analiza prispevkov iz obdobja 2005/06	49
3.3 DISKUSIJA: je vir negativnih reprezentacij Avstrije/Avstrijcev resnično le v manjšinski problematiki?	53

4. ZAKLJUČEK.....	55
5. LITERATURA IN VIRI.....	58
5.1 LITERATURA.....	58
5.2 VIRI.....	63
5.2.1 50-ta leta: oktober 1950, maj 1955 in september 1958.....	63
5.2.2 90-ta leta: september in oktober 1999.....	64
5.2.3 December 2005 in januar 2006 ter april in maj 2006.....	65
PRILOGE	
<i>A</i> Sanžermenska pogodba o varstvu manjšin v Avstriji.....	68
<i>B</i> Avstrijska državna pogodba – člen 7.....	69

SEZNAM KRATIC

ADP – Avstrijska državna pogodba

EGS – Evropska gospodarska skupnost

ESPJ – Evropska skupnost za premog in jeklo

EU – Evropska unija

EURATOM – Evropska skupnost za jedrsko energijo

KHD – Kärntner Heimatdiest

KVSE – Konferenca za varnost in sodelovanje v Evropi; po letu 1994 se preimenuje v
OVSE (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi)

OZN – Organizacija združenih narodov

1. UVOD

Letos mineva že 87 let od koroškega plebiscita ter 52. obletnica podpisa avstrijske državne pogodbe, pa kljub temu dogodka nista »arhivski« del slovenske in avstrijske zgodovine, temveč sta postala del slovenskega kolektivnega spomina (del tistega, kar je bilo iz množice zgodovinskih dogodkov izbrano in nepozabljeno) in še danes vplivata na meddržavne odnose. Slovenski mediji, ki ta kolektivni spomin reproducirajo, predvsem izpostavljajo potrebo po slovenskem nasledstvu avstrijske državne pogodbe ter avstrijsko nespoštovanje člena 7, kar je vezano na manjšinsko problematiko, katere začetki izhajajo iz rezultatov koroškega plebiscita. »Obdobje propadanja habsburškega imperija in čas plebiscita sta začetni točki zgodovine podrejenosti, izolacije in »manjšinskosti« v kolektivnem spominu koroških Slovencev« (Pušnik 2001: 71). Vendar pa slovensko-avstrijske meddržavne odnose, poleg že omenjenih prelomnic, zaznamujejo še tri kritične točke, za katere v nadaljevanju naloge predpostavljam, da vplivajo na specifično reprezentacijo Avstrije/Avstrijcev v slovenskih medijih.

Koroški plebiscit leta 1920 je vplival na oblikovanje slovenske manjšine na avstrijskih tleh. Krizno obdobje je nato nastopilo s podpisom Avstrijske državne pogodbe in z ukinitvijo dvojezičnega šolstva na avstrijskem Koroškem.¹ 70-ta leta se začnejo s sovražno naperjenim praznovanjem obletnice koroškega plebiscita. Četrto pomembno točko slovensko-avstrijskih odnosov predstavlja osamosvojitev Slovenije, ki je vplivala na vzpostavitev diplomatskih odnosov med državama. Manjšinska problematika je bila sicer še vedno prisotna, toda osamosvojitev je zahtevala iznajdbo »novih« mitov, tradicij in simbolov v slovenski narodni zavesti, ki jih je našla v alpski kulturi. Ta ima močno povezovalno vlogo med tradicionalnima alpskima državama Avstrijo in Slovenijo, saj se prek slovenske in avstrijske nacionalne identitete konstruira pomen »Homo Alpinusa« (Bovet v Zimmer 1998: 651). Številni primeri iz kulture tako enega kot drugega naroda namreč kažejo na to, da je alpski prostor postal del našega zavedanja. Tu so različni rituali, ki so postavljeni v alpski prostor, narodno-zabavna glasba, ki je vedno povezana z alpskim prostorom, »beli športi« predvsem alpsko smučanje itd. Alpska kultura je tako močno povezana s konstrukcijo nacionalne identitete, saj posamezniki postanejo del zavedajoče se

¹ Vse od podpisa avstrijske državne pogodbe maja 1955 pa do danes se vleče vprašanje nasledstva na slovenski strani in odprave pogodbe na avstrijski. Kljub temu pa Slovenija zaščitniške vloge manjšine iz naslova sukcesije do danes še ni prevzela. Morda tudi zato, ker je Avstrija slovensko sukcesijo državne pogodbe pogojevala tudi z nerešenim vprašanjem denacionalizacije (glej Kirsten 2000).

množice na temelju skupinskega simbola – v primeru Slovencev in Avstrijcev so to zagotovo gore – Alpe.

Poleg alpske kulture pa slovensko-avstrijskim meddržavnim odnosom nov pečat doda tudi vstop Slovenije v Evropsko unijo (EU) maja 2004, kar vpliva na razvoj še enega povezovalnega dejavnika med državama, tj. skupne evropske kolektivne identitete, ki omogoča občutenje »mi-skupine«. V nalogi ne bom poskušala izpeljati zgolj enega pogleda na (ne)obstoj evropske identitete, ampak bom prikazala sintezo obeh idejnih taborov, saj je za nalogo pomembno le to, da smo tako Avstrijci kot Slovenci sedaj združeni pod okriljem nadnacionalne strukture, kar nas še dodatno povezuje.

Mnogo dogodkov torej določa slovensko-avstrijske meddržavne odnose, katerih rojstvo postavljam v čas Avstro-ogrske monarhije.² Pomlad narodov 1848. leta namreč velja za prelomnico v procesu oblikovanja nacij in nacionalnih identitet. 19. stoletje je čas množičnih političnih afirmacij slovenskega naroda, taborov ter nacionalnega, kulturnega in političnega ozaveščanja v čitalnicah. Posledično sta se oblikovali narodna zavest in pripadnost ter ločevanje Slovencev od Neslovencev.

V nalogi tako slovensko-avstrijske meddržavne odnose postavljam v zgodovinski kontekst, pri čemer predpostavljam, da je politična situacija v državah v specifičnem obdobju povezana z medijsko oceno meddržavnih odnosov. Poskušam dokazati, da so slovensko-avstrijski meddržavni odnosi pod vplivom skupne zgodovine in iz nje izhajajoče manjšinske problematike, alpske kulture in skupne evropske identitete. Ob tem me nadalje zanima, kako zgodovinske okoliščine vplivajo na specifično medijsko reprezentacijo (in kakšna ta sploh je), medtem ko se s posledicami delovanja medijske reprezentacije na občinstvo podrobneje ne ukvarjam. Na medijske reprezentacije se osredotočam zaradi predpostavke, da mediji predstavljajo »svojo resnico«, tj. da realnost konstruirajo in je ne zrcalijo. Ker pa se ljudje vsakodnevno srečujemo z medijskimi konstrukti me zanima, kakšni medijski reprezentaciji Avstrije/Avstrijcev smo uporabniki slovenskih medijev podvrženi.

Temeljni tezi diplomske naloge sta:

1. Medijska ocena slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosov nekega obdobja – na katere vpliva politična situacija v državah – vpliva na verzijo predstavitve nekega dogodka in tako vpliva na reprezentacije Avstrije/Avstrijcev v slovenskih medijih.

² Sicer bi bilo pravilneje uporabljati izraz slovensko-avstrijski odnosi šele po slovenski osamosvojitvi leta 1991, vendar pa bom kljub temu skozi celotno diplomsko nalogo uporabljala enotno poimenovanje.

2. Medijske reprezentacije Avstrije/Avstrijcev se skozi čas spreminjajo. V 50-ih so medijske reprezentacije zelo negativno obarvane, od 90-ih let dalje pa so – vzporedno z vzpostavitvijo diplomatskih odnosov, vznikom povezovalne vloge alpske kulture in vstopom Slovenije v EU – Avstrijcem mnogo bolj naklonjene.

Diplomska naloga je razdeljena na dva dela. Prvi del obsega tematsko ločena poglavja, ki omogočijo večjo preglednost nad odnosom medijske reprezentacije na eni, ter zgodovine meddržavnih odnosov, alpske kulture in evropske identitete na drugi strani. V prvem poglavju se ukvarjam z medijsko konstrukcijo realnosti. Osredotočam se predvsem na medijsko reprezentacijo in na to, kako dogodki sploh postanejo novica. Pri tem izhajam iz konstruktivistične paradigme, hkrati pa izpostavim tudi pomen medijskega diskurza, ki nastopa v vlogi oblikovalca identitet. Nadalje pojasnim še vlogo kolektivnega spomina pri »zamišljanju nacije« (Anderson 1998). V naslednjem poglavju ponudim zgodovinski oris slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosov. Pri tem se opiram pretežno na dela zgodovinarjev, kot so Jesih, Nečak, Repe in Ferenc. V tretjem poglavju izpostavljam čas slovenske osamosvojitve in jo povezujem s konstrukcijo nacionalne identitete na temelju alpske kulture kot povezovalnega dejavnika med obema nacijama. Pregled slovensko-avstrijskih odnosov zaključim z vstopom Slovenije v EU in s tem razvoja skupne evropske identitete.

V drugem delu naloge predstavim ugotovitve analize prispevkov o Avstriji/Avstrijcih v izbranih slovenskih medijih. Gradivo za analizo črпам v treh različnih obdobjih in ga nato analiziram prek diskurzivne analize. Tako mi je omogočeno odkrivanje multiplih konotacij novinarskih prispevkov in s tem tudi različne možnosti interpretiranja. V analizi se naslanjam predvsem na svoje branje teksta, novinarske prispevke pa razumem kot obliko javnega diskurza, pri čemer je realnost, ki jo posredujejo, ideološki/diskurzivni konstrukt (glej van Dijk 1988a: VII, Hall 2004: 46). Novinarske prispevke torej razumem kot medijske tekste, prek katerih je posredovana nova informacija o aktualnem dogodku, pri čemer se zavedam problematike takšnega razumevanja. Tudi vremenske napovedi, športni rezultati, kritike knjig, poročila z borze...itd. ponujajo nove informacije. Vendar pa bom te vrste tekstov izključila iz analize in se osredotočila na tiste oblike medijskih tekstov, ki se nanašajo na politične, družbene ali kulturne dogodke. Hkrati pa bom poskušala preseči ideološka razmišljanja nekaterih avtorjev, ki pravijo, da novice podajajo le dejstva in ne mnenj. V analizo bom tako vključila tudi tiste novinarske prispevke, ki imajo subjektivno noto (mnenja, pisma bralcev, komentarji itd.).

2. TEORETIČNA IZHODIŠČA

V diplomski nalogi želim vzpostaviti povezavo med štirimi komponentami, in sicer medijsko reprezentacijo (in z njo povezano medijsko konstrukcijo realnosti), slovensko-avstrijskimi meddržavnimi odnosi, alpsko kulturo in evropsko identiteto. Pri tem se naslanjam na konstruktivistično paradigmo, ki poudarja, da nobena stvar nima pomena sama po sebi, temveč je ta oblikovan v določen času in prostoru. Prednost konstruktivističnega pristopa je namreč v tem, da združuje različne teorije in celotne discipline in lahko celostno pojasnjuje stvari (glej Kubáľková 2001: 57). Konstruktivisti namreč zavračajo naravno danost sveta, kar pa ne pomeni, da materialnega sveta ni, ampak da ta dobi pomen šele skozi diskurz (glej Čuček 2005: 5). Diskurzi tako »ne odražajo sveta, temveč nam ga šele osmišljajo, konstruirajo« (Stankovič 2005: 348) in je kot tak oblika družbene dejavnosti, ki ustvarja družbeno realnost.

Diskurz lahko razumemo kot nabor izjav, ki predstavljajo specifičen pogled na svet na specifičen način. Kot tak predstavlja »sistem trditev, ki konstruirajo nek objekt« (Parkerin Hollway v Burr 1998: 46) in se »nanašajo na skupek pomenov, metafor, reprezentacij, podob, zgodb, trditev, ki skupaj proizvajajo določeno verzijo dogodkov« (Burr 1998: 48). V nalogi pa se bom naslanjala na Faircloughovo (1995, 2003) razumevanje diskurza kot oblike družbene prakse, ki se pojavlja v pisnih in govorjenih besedilih, torej skozi rabo jezika. Specifična raba jezika pa je pomemben element družbenega življenja, saj pomeni specifičen način predstavljanja sveta.

2.1 *MEDIJI IN MNOŽIČNO KOMUNICIRANJE*

2.1.1 **Medijska konstrukcija realnosti**

Posledica delovanja množičnega komuniciranja je medijska konstrukcija realnosti. Na tej točki je potrebno opozoriti na razliko med medijsko konstrukcijo realnosti in konstrukcijo medijske realnosti. Ines Drame opredeljuje razliko tako, da v prvem primeru govorimo o neki »splošnejši« realnosti, ki je medijsko oblikovana, v drugem primeru pa gre za konstruiranje »neke« realnosti, ki je v obravnavanem primeru »medijska«³ (glej

³ Izraz »medijska realnost« implicira na obstoj neke »edino pravilne« realnosti, pri čemer naj bi medijska realnost predstavljala »popačeno, izkrivljeno« realnost. Zadrego reši predpostavka, da neka »realna« realnost

Drame 1992: 849). V nadaljevanju bom uporabljala izraz medijska konstrukcija realnosti, pri čemer predpostavljam, da ne obstaja le ena prava interpretacija realnosti, ampak je percepcija realnosti odvisna od različnih interpretativnih vzorcev, ki jih imamo na razpolago (glej Drame 1992, Bašić 1990).

Svet vsakdanjega življenja predstavlja posamezniku samoumevno realnost, saj je vanj vključen prek dveh procesov - lastnega mišljenja, prek katerega ta svet ustvarja ter prek delovanja. Posameznika tako obkrožajo številne realnosti, med katerimi se realnost vsakdanjega življenja razume kot realnost »par excellence«. Le-ta predstavlja »najvišjo« realnost, s katero se posameznik sooča, navaja Bašićeva (1990: 17-18). Toda ta neproblematičnost realnosti vsakdanjega življenja je zgolj navidezna, saj jo prisotnost simbolne realnosti hitro omaja.⁴ Berger in Luckmann opominjata, da je realnost *relativna*, saj kar je »realno« ženski iz muslimanskega sveta, ni »realno« direktorici multinacionalke v zahodnem svetu (glej Berger in Luckmann 1988: 14). Relativnost najlepše opiše Pascalova izjava, ki pravi, »da je tisto, kar je na eni strani Pirinejev resnica, na drugi strani zmota« (v Berger in Luckmann 1988: 15). Iz tega sledi, da specifični sklop realnosti pripada specifičnemu družbenemu kontekstu.

Živimo namreč v času, ko imajo informacije osrednjo vlogo za naše družbeno delovanje. Le-te so nam dostopne prek medijev, ki pa nas spremljajo na vsakem koraku. Mediji imajo tako osrednjo vlogo pri dostavljanju informacij oziroma še več, ustvarjajo realnost samo. Večina ljudi dobi informacije izključno prek različnih medijev. Kot pravi Pušnikova, imajo v današnjem času mediji osrednjo vlogo »produciranja in reproduciranja različnih diskurzov«, pri čemer širijo »zdravorazumske poglede« (Pušnik 1999a: 800). Mediji namreč določene poglede, stališča naredijo kot naravne, jih naturalizirajo. Posredujejo namreč med objektivno in subjektivno realnostjo. Iz realnosti izbirajo dogodke, jih posredujejo in oblikujejo za nas. Mediji te dogodke interpretirajo in oblikujejo posameznikov »naravni« pogled na svet.

ne obstaja, temveč obstaja zgolj množica različnih pogledov na svet in je zato »medijska« realnost prav tako »pravilna« kot katera koli druga (glej Drame 1992, Bašić 1990). Rečemo lahko, da ima vsaka zgodba več resnic, saj ista vsebina v različnih kontekstih tvori različno realnost.

⁴ Da lahko razumemo medijsko realnost je potrebno razumeti ločevanje med tremi vrstami realnosti – objektivno, simbolno in subjektivno (glej Adoni in Mane v Drame 1992: 850, Bašić 1990: 96-98, Whetmore v Pušnik 1999b: 25). Objektivna realnost (realnost per se) obstaja zunaj posameznika in predstavlja dejstvo. Ta realnost predstavlja »konsenzno percepcijo vseh članov« in je razumljena kot realnost »par excellence, ki ne potrebuje nadaljnje verifikacije« (Bašić 1990: 96). Za posameznike, ki so v to realnost vključeni, je njen obstoj neproblematiziran. Simbolna realnost (konstruirana medijska realnost) je tista, ki jo predstavlja katerakoli oblika simbolnega izražanja objektivne realnosti – izraža se na različne na simbolne načine prek medijskih vsebin, literature ali umetnosti. Prostor, kjer objektivna in simbolna realnost predstavljata vir za konstrukcijo lastne identitete, pa imenujemo subjektivna realnost (zaznana medijska realnost s strani občinstva) – tisto, kar je »v posamezniku« in se konstruira prek izjav.

Kot poudarja konstruktivistična paradigma, je realnost družbeno konstruirana in kot taka je ljudem dostopna le prek jezika, diskurza. Nobena podoba, trditev, izraz ni imanentna le enemu diskurzu. Pomen tega, kar je povedano/napisano, namreč izhaja iz diskurzivnega konteksta. Vsak diskurz pa svojo vsebino razlaga kot edino pravilno in jo naturalizira (glej Pušnik 1999b: 29).

Družbeno konstrukcijo realnosti tako razumemo kot obliko medijskih učinkov (glej Bašić 1990: 95), kjer je prisotna interakcija med posamezniki, družbo in kulturo; vloga medijev pri tem je, da »dogodke in teme oblikujejo, razlagajo ter posredujejo kot realno dogajanje« (prav tam). Podobno nastajanje medijske realnosti razume tudi Drametova, ki pravi, da medijsko realnost tvorijo »odnosi med nosilci te realnosti«, pri čemer imajo središčno vlogo novinarji, ki soobstajajo v različnih realnostih.⁵ Novinarji za nas zbirajo informacije, selekcionirajo dogodke in dejstva ter oblikujejo sporočila (glej Drame 1992: 852).

Toda kako se novinar odloči, kateri dogodek je »novice vreden«? Altheide namreč poudarja, da vsak dogodek lahko postane novica, če je le prav obdelan (glej Drame 1992: 855). Prvi pogoj namreč je, da je poznan, da ga realizira oseba, ki jo poznamo in ji zaupamo ter da izhaja iz poznanega vira, navaja Hartley (1989: 75). Proces ustvarjanja novic je s stališča novinarja tako povsem arbitraren proces, zato so številni avtorji (Galtung in Ruge, Kepplinger, Shoemaker in Schultz) poskušali oblikovati niz konkretnjših meril, t.i. novičarskih vrednosti⁶, ki bi omogočal selekcijo dogodkov:

- **pogostost** (Galtung in Ruge, Schoemaker): nanaša se na časovni razmak dogodkov oziroma dolžino njihovega trajanja.
- **mejnost, prag, razsežnost** (Galtung in Ruge, Kepplinger): nanaša se na kriterije kot so velikost, obseg in glasnost dogodka, ki ga je treba doseči. Obstaja namreč neka meja, ki jo je potrebno doseči, da se o dogodku sploh poroča. Ko pa se o nekem dogodku že poroča, pa je prisotna še točka drame – večja kot je zgodba, več drame je potrebno dodati. Dodana drama pa načeloma ne izhaja iz dogodka samega.

⁵ Nosilci medijske realnosti so novinarji, viri informacij ter naslovniki.

⁶ Seznam novičarskih vrednosti povzemam po Hartley 1989: 76-79, Košir 1988: 35-36 in Erjavec 1998: 47-54. Galtung in Ruge sta ločevala dve skupini novičarskih vrednosti oziroma pogojev: 1. splošne pogoje, ki se nanašajo na vse dogodke (pogostost, mejnost, nedvoumnost, smiselnost, skladnost, nepričakovanost, kontinuiteta, kompozicija) ter 2. kulturno povezane pogoje (elitni narodi in osebe, personifikacija, negativnost) (glej Hartley 1989: 76). Schoemakerjeva in Schultz pa sta govorila o skupinah/dejavnostih, znotraj katerih pa sta prepoznavala posamezne novičarske vrednosti. Schoemakerjeva je poudarjala dva dejavnika – deviantnost in družbeno pomembnost, Schultz pa šest skupin: status, nasilje, pomembnost, identifikacija, konsonantnost ter dinamičnost (glej Erjavec 1998: 48).

- **nedvoumnost, jasnost** (Galtun in Ruge): sicer ni potrebno, da so dogodki enostavni, le njihova lestvica pomenov mora biti čim krajša.
- **pomen, smiselnost** (Galtun in Ruge, Schoemaker, Schultz, Kepplinger): nanaša se na ustreznost, posledičnost, uporabnost ter na kulturno, gospodarsko, politično in prostorsko bližino. Dogodki v oddaljenih krajih bodo namreč postali vredni poročanja, če bodo vplivali na status quo v naši družbi, kulturi oziroma če so povezani z lokalno skupnostjo. Ljudem je namreč potrebno sporočiti, da bodo zaradi nekega dogodka utrpeli posledice.
- **konsonanca** (Galtun in Ruge): nanaša se na skladnost, soglasnost, predvidljivost ali zaželenost dogodka.
- **nepričakovanost, novost, presenečenje** (Galtun in Ruge, Schoemaker, Schultz, Kepplinger): pomeni nenavadnost ali redkost dogodka ter tudi senzacionalističnost, kontroverznost. Manj kot nek dogodek pričakujemo, da se bo zgodil, večja je verjetnost, da bo postal novica. Ljudi namreč zanimajo nove stvari.
- **kontinuiteta in povezava z drugimi temami** (Galtun in Ruge, Kepplinger): nanaša se na »odvijanje zgodbe« o dogodku oziroma pokrivanje nekega dogodka od začetka do konca, tj. njegove razrešitve.
- **kompozicija** (Galtun in Ruge): pomeni uravnoteženo poročanje. Če nek medij poroča pretežno o velikih zgodbah iz tujine, bo neka nepomembna domača zgodba uravnovesila poročanje.
- **zveza z elitnimi narodi, položaj naroda in pokrajine** (Galtun in Ruge, Schultz): dogodek, ki je povezan z nekim »elitnim«, poznanim, velikim narodom ima več možnosti, da postane novica kot zgodba malega, »nepomembnega« naroda. Poleg vojne je tako poročanje tipično tudi za naravne katastrofe.
- **zveza z elitnimi osebnostmi, prominentnost** (Galtun in Ruge, Schoemaker, Schultz, Kepplinger): gre za promocijo statusa osebe. Poročanje o »elitnih« osebah je toliko bolj verjetno, saj obstaja domneva, da imajo njihova dejanja več posledic za »navadne« ljudi in da družbene aktivnosti teh ljudi služijo kot reprezentativno dejanje.
- **personifikacija** (Galtun in Ruge, Schultz, Kepplinger): dogodka se razume kot akcije posameznih ljudi, saj se je s posamezniki lažje identificirati.
- **negativnost, konflikt, agresivnost** (Galtun in Ruge, Schoemaker, Schultz, Kepplinger): nanaša se na dejanja, ki so žaljiva ali nasilna. Če je nek dogodek negativen in bo pri občinstvu izzval ogorčenje, bo tak dogodek zagotovo upovedan. Slabe novice so namreč vedno »dobre«.

To je torej le nekaj meril, ki novinarjem olajšajo izbor dogodkov, o katerih se bo poročalo in omogočijo prioriteto med posameznimi dogodki.⁷ Vendar pa Splichal (glej Drame 1992: 854) ugotavlja, da merila niso splošna, saj se spreminjajo, teh sprememb pa ni moč vedno napovedati. Poleg tega pa oklepanje novičarskih kriterijev zožuje možnosti, da nek dogodek postane novica. Sledenje kriterijem novičarskih vrednosti tako nasprotuje razumevanju tega, kaj novica sploh je: »Novica ni, če pes ugrizne človeka, ampak če človek ugrizne psa« (Bogart v Erjavec 1998: 47). Novica je potemtakem tisto, kar je za naslovnika novo, nenavadno in ter ne pričakovano.

Medijske študije poudarjajo, da medijsko poročanje ni kopija resničnosti ali logična posledica dogodka, ki je vreden objave, temveč je družbeni produkt (glej Erjavec 2001: 702). Mediji torej ne ponujajo resnice kot take, temveč zgolj njeno reprezentacijo. Reprezentacija pa je del procesa, v katerem člani iste kulture proizvajajo pomen in si jih izmenjujejo ter tako povezuje pomen in jezik s kulturo (glej Hall 2004: 35). Reprezentirati namreč pomeni opisati, upodobiti in pa tudi simbolizirati, nadomeščati. Reprezentacija je tako produkcija pomena prek jezika. Ljudje sami smo tisti, ki nek pomen tako močno utrdimo, da sčasoma postane popolnoma naraven. To utrjevanje pomena poteka prek koda, ki določi korelacijo med našim konceptualnim ter jezikovnim sistemom.

Sklenemo lahko, da so novice »končni produkt zapletenega procesa, ki se prične s sistematičnim razvrščanjem in izbiranjem dogodkov in naslovov glede na družbeno konstruirane sklope kategorij« (Hall v Erjavec 2001: 702). Mediji, kot rečeno, niso tisti, ki zgolj prenašajo objektivno resnico in nepristranske podobe realnosti, ampak so sami proizvajalci realnosti. Vsaka medijska reprezentacija pa je hkrati tudi konstrukcija. Mediji namreč konstruirajo in reproducirajo različne diskurze in stereotipe ter nam jih posredujejo kot »naravne«. Predstavljajo osrednje mesto (re)produciranja številnih diskurzov. Medijski diskurz tako vpliva na videnje »realnosti in sveta« (Pušnik 1999b: 25).

⁷ Pri tem ne smemo pozabiti, da vsi novinarji nimajo ustrezne formalne izobrazbe. Še vedno se namreč dogaja, navaja Erjavčeva (1998: 21), da se novinarstva učijo kar v praksi prek konkretnega opravljanja novinarskega dela. Tako znanje pa je »konkretno, tehnično in omejeno« ter ne ustreza profesionalnemu pristopu k opravljanju novinarskega poklica (več o problematiki profesionalizacije novinarstva glej: Erjavec 1998 in Poler Kovačič 2002). Tako poleg kriterijev novičarske vrednosti pomembno vlogo igra tudi izobrazba.

2.2 POSLEDICE DELOVANJA MEDIJEV – KOLEKTIVNI SPOMIN IN OBLIKOVANJE NACIONALNE IDENTITETE

2.2.1 Medijski diskurz, kolektivni spomin in njuna vloga pri oblikovanju nacionalne identitete

Posameznik pripada različnim skupinam; vsaka skupina pa oblikuje svoj kolektivni spomin, ki poudarja, česa se bodo spominjali in kaj bodo pozabili. »Bistvo nekega naroda namreč je, da imajo vsi posamezniki veliko skupnega, pa tudi, da so vsi pozabili kar veliko reči« (Renan v Anderson 1998: 15). Zato je Halbwachs (2001) kolektivni spomin razumel kot družbeni fenomen, saj »označuje družbene konstrukcije« (Kramberger 2001: 241). Iz tega sledi, da univerzalnega spomina ni in da obstaja več kolektivnih spominov. Nosilka slehernega pa je skupina, ki je omejena v času in prostoru. Slednji igra pomembno vlogo, saj ima vsaka podrobnost prostora/kraja pomen, ki je razumljiv zgolj za člane skupine ali kot bi rekel Halbwachs, so »/.../običajne podobe zunanjega sveta neločljive od našega jaza« (Halbwachs 2001: 143).

Osrednja vloga kolektivnega spomina pa je v njegovi integracijski in kohezivni funkciji (glej Kramberger 2001: 256). Kolektivni spomin, ki je produkt komunikacijskega procesa, obsega vse tisto, kar je bilo iz množice zgodovinskih dogodkov izbrano, zapisano in nepozabljeno. Njegova vsebina, ki jo danes določajo predvsem mediji in izobraževalni sistem, se izraža simbolično, tj. v spominskih slovesnostih, ritualih, festivalih, praznikih...itd. Prav njihovo ponavljanje je tisto, ki omogoča kontinuiteto s preteklostjo in ravno njihovo delovanje omogoči posamezniku, da se zave svojega članstva/pripadnosti neki skupini (glej Šaver 2004a: 27).

Danes je pri ohranjanju kolektivnega spomina najmočnejši medijski diskurz, saj ponuja dogodke, osebe, mite, tradicije in rituale, v katerih ljudje sodelujejo kar na svojih domovih. Medijski diskurz je tako glavni nosilec homogenizacije, akulturacije in mobilizacije subjektov v nacionalno skupnost. Ljudem omogoča, da se s kolektivnim spominom identificirajo, saj se ob spremljanju nekega medija anonimni posamezniki med seboj čutijo povezani drug z drugim – tako pa se oblikuje »zamišljena skupnost« (Anderson 1998). Vsi pripadniki neke nacije se nikoli ne spoznajo, se ne srečajo in ne slišijo eden za drugega. Kljub temu pa v sebi nosijo predstavo o povezanosti. Mediji so tako postali »tehnično sredstvo za re-prezentacijo tiste vrste zamišljene skupnosti, ki jo imenujemo narod« (Anderson 1998: 34).

Tudi Pušnikova medijski diskurz razume kot del državotvorja in kot oblikovalca nacionalnih identitet. »Množični mediji imajo moč vzpostavljanja konsenza v družbi/.../, postali (pa so tudi) pomembni ponudniki identitet oziroma signifikantni/pomembni Drugi« (Pušnik 1999b: 11). Nacionalna identiteta je diskurzivni konstrukt, ki se oblikuje v procesu komuniciranja; prenaša pomene in je odvisna od interpretacije. Ohranja se prek nacionalizmov, ki v ljudeh vzbudijo močna čustva, zaradi katerih se ljudje čutijo povezani v skupnost (glej Pušnik 2003: 298-299).

Pripadnike določenega naroda torej povezuje kolektivni spomin, ki poudarja simbole, rituale in tradicije neke skupnosti. Tradicija se ne izraža zgolj prek kolektivnih predstav o sebi in Drugih, temveč se manifestira tudi prek simbolov. »Simboli predstavljajo svojevrstno artikulacijo konsenza o bistvenih (tj. konstitutivnih) elementih imaginarija in idearija narodne zavesti« (Grdina 2004: 765). Simboli narodne identitete niso izolirani in se navezujejo eden na drugega; se medsebojno dopolnjujejo, pojasnjujejo in utemeljujejo. Predstavljajo oporne točke za vrsto predstav, ki omogočajo narodu, da se zamišlja v skupnost. Tudi Canetti zagovarja idejo, da posamezniki postanejo del zavedajoče se množice posamezne nacije na podlagi t.i. skupinskega simbola; vsaka nacija pa poseduje tak simbol, okoli katerega se spletejo občutki nacionalne pripadnosti (glej Zimmer 1998: 637). Pri Slovencih je ta simbol nedvomno Triglav, pri Avstrijcih pa so to Alpe na sploh. Canettijevo razumevanje vključuje tudi Crèvecoeurjevo razmišljanje o tem, kdo je Američan, ko kot simbol množice postavlja obdelovanje zemlje: »Tu ni aristokratskih družin, ni dvorov, ni kraljev, ni škofov, niti ne cerkvenega gospostva...mi smo le nacija obdelovalcev zemlje« (v Kaufmann 1998: 670).

Canetti, ki sicer trdi, da v jedru nacionalne identitete ne nastopajo niti jezik, niti teritorij in niti ne zgodovina (glej Zimmer 1998: 637), poudarja pomen komunikacije pri oblikovanju nacionalne identitete, saj posamezniki postanejo del zavedajoče se množice na podlagi t.i. skupinskega simbola (Alp). »Slovenska nacionalna identiteta, kot tudi vsaka druga identiteta, se kreira v procesih komuniciranja, je zatorej relacijska identiteta in je tako vedno produkt hegemonih diskurzov specifičnega-družbeno-historičnega pomena«, je zapisala Pušnikova (2003: 297).

Anderson in Verdey (glej Pušnik 2003: 299) pa sta – za razliko od Canettija – kot najpomembnejša dejavnika za tvorbo nacije razumela ravno skupno zgodovino in jezik. Jezik Slovencev in Avstrijcev sicer direktno ne povezuje,⁸ imata pa državi skupno zgodovino na podlagi skupne kulture (Ogris in drugi 1995: 20). Obe državi sta bili dolgo

⁸ Je pa bilo slovensko ozemlje dolgo nemško govoreče.

časa dela Habsburške monarhije, severna področja Slovenije in južna področja Avstrije imajo enaka imena (Štajerska in Koroška), na avstrijskem Štajerskem in Koroškem sta slovenski manjšini in v Sloveniji je nemščina med pomembnejšimi tujimi jeziki. Poleg naštetega pa Avstrijce in Slovence povezuje tudi alpska kultura. Kot pravi Pušnikova, je npr. Jugoslavija razpadla ravno zaradi »pomanjkanja sposobnosti zamišljanja«, saj ljudje niso imeli več veliko skupnega, da bi se še lahko zamišljali v enotno skupnost (Pušnik 2003: 299).

Kolektivni spomin je torej temelj vsakega nacionalizma, ta pa podpira oblikovanje nacionalne identitete. Povezan je s specifično vrsto pomnjenja – z »organiziranjem védnosti« (Foucault v Pušnik 2003: 299). Konstruiranje nacionalne identitete črpa snov iz »nacionalne védnosti«, če pa je le-te premalo, pa se iznajde tradicije. Te tradicije pa uporabljajo zgodovino kot temelj za svojo legitimacijo.

2.3 ZGODOVINSKI PREGLED SLOVENSKO-AVSTRIJSKIH ODNOSOV

Slovensko-avstrijski odnosi so kompleksni, saj temeljijo na različnih oblikah sodelovanja, podpiranja in pomoči med državama ter manjšinski problematiki. »Prastrah« je tista sestavina, ki še vedno determinira slovensko-avstrijske odnose. Slovenci se bojijo (nekoč že prisotne) germanizacije, Avstrijci pa »slovenizacije« njihove dežele. Poudariti velja, da velika večina Avstrijcev zunaj Koroške in Štajerske ne vidi problema v (ne)uresničevanju 7. člena avstrijske državne pogodbe ter v splošnem reševanju manjšinske problematike. Na avstrijski ravni torej problem ni tako pereč, kot je za (slovenske) Korošce in Slovence. Res pa je, da je avstrijska uradna politika pod velikim vplivom koroške politike, ki se poslužuje tudi političnih izsiljevanj. Zato manjšinska problematika zadeva ne le slovensko-koroških temveč tudi slovensko-avstrijske odnose.

Slovenska narodna manjšina danes živi v dveh avstrijskih zveznih deželah – Štajerski in Koroški; veliko Slovencev pa brez priznanega manjšinskega statusa živi razseljenih po celotni Avstriji. Manjšina že zadnjih sto let bije boj z nemškim nacionalizmom. »Prepričan sem, da je stvar odnosa do manjšine tudi stvar odnosa do narodne identitete, do dostojanstva naroda, do države«, pravi Nečak (2006: 4).

2.3.1 Od programa Zedinjene Slovenije do razpada Avstro-ogrske monarhije

19. stoletje je čas, ko so postavljeni temelji za razvoj odnosov med narodi - oblikujejo se nacije, nacionalna zavest in pripadnost. K nastanku nacionalne zavesti prispeva kapitalizem, novi produkcijski sistemi in nova tehnologija komunikacij, ki so omogočali literaturo v domačem jeziku (glej Anderson 1998: 47-54). »Glavna kohezijska sila pri nastanku slovenskega naroda in utrjevanju slovenske narodne identitete sta bila jezik in kultura« (Nečak 1997: 20), tj. prvi slovenski knjigi – Abecednik in Katekizem.

Začetek oblikovanja slovenskega naroda kot modernega političnega naroda izhaja iz časa programa Zedinjene Slovenije »revolucionarnega leta 1848« (Granda 1999:13), ko so zahtevali združitev vseh Slovencev v eno upravno enoto z lastnim parlamentom in slovenskim uradnim jezikom.⁹ Osrednja tema programa je bila enakopravnost deželnih jezikov v šolah, uradih, na sodiščih in v javnem življenju. Tudi v Avstro-ogrski monarhiji ni bilo nič drugače.¹⁰ Slovenščina se je uporabljala le na Kranjskem, spodnjem Štajerskem in Primorskem, večina šol je bila utrakvističnih,¹¹ zato so Slovenci razpad monarhije, kateremu je botrovala prva svetovna vojna, pozdravili z navdušenjem. Vendar pa je razpad monarhije – kateremu je 29. oktobra 1918 sledil razglas Države SHS – vplival na obremenjene odnose dveh narodov za celotno 20. stoletje (glej Rozman 2004: 63).

2.3.2 Čas po razpadu monarhije – prelomno leto 1920

Po prvi svetovni vojni oziroma po razpadu Avstro-ogrske monarhije se na slovenskem ozemlju pojavi močan val germanizacije. Le-ta je zajel severno slovensko jezikovno mejo, kar je močno ogrožalo slovenski nacionalni razvoj.

Ustanovitev Države SHS, ki je vplivala na konsenz med Slovenci, je pomenila začetek uresničevanja »sanjskih zahtev« Slovencev. Narodna vlada SHS je razglasila slovenščino za uradni jezik na ozemlju, ki ga je nadzirala. Računali so tudi na ozemlje, ki

⁹ Gre za čas, ko so Slovenci bivali pod Habsburško monarhijo, vendar pa ima njihovo delovanje velik pomen za kasnejše življenje znotraj Avstro-ogrske monarhije (po letu 1867).

¹⁰ Rojstvo Avstro-ogrske monarhije sega v leto 1867, ko se je takratna Habsburška monarhija združila z Ogrsko. Večji del današnjega slovenskega ozemlja je pripadal avstrijskemu delu monarhije, le Prekmurje je ostalo v ogrskem delu. Slovenci so bili najmanjši narod znotraj Avstro-ogrske monarhije, ki pa je bil istočasno tudi najbolj razdrobljen. Živel so v šestih avstrijskih deželah, in sicer na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem, Goriško-Gradiščanskem, v Trstu in v Istri.

¹¹ To so nemške šole, kjer pa je bila slovenščina učni jezik le v prvem ali pa morda še v drugem razredu (glej Vodopivec 2004: 36-37).

je bilo večinsko poseljeno s Slovenci, vendar pa se je to ozemlje začelo hitro krčiti. Koroško so skoraj v celoti nadzirale nemško-koroške milice (glej Dolenc 2004: 81).

Po koncu prve svetovne vojne je boj za meje nadaljeval general Maister s svojimi četami in uspel zasesti s Slovenci poseljeni del Štajerske. Nato je posredovala še vojska Kraljevine SHS¹² in zasedla celotni južni del Koroške. Vendar pa se je uspešno organizirala tudi nemška/avstrijska vojska in očitno je bilo, da se mej z vojaškimi boji ne bo dalo določiti (glej Jesih 2004: 270). Zato se je vprašanje meja reševalo na mirovni konferenci v Parizu leta 1919. Kraljevina SHS je bila v svojih mejnih zahtevah neuspešna. Sprejet je bil sklep, da se meja med državami uskladi z mejo med posameznimi narodi; če pa do takega dogovora ne more priti, sledi plebiscit pod mednarodno kontrolo.¹³

Po razpadu Avstro-ogrske monarhije oziroma po koroškem plebiscitu dve leti kasneje je slovenski narod ostal razdeljen med štiri države: Italijo, Madžarsko, Avstrijo in Kraljevino SHS, ki je pričakovala, da ji bo pripadala tudi Koroška, vendar pa do tega ni prišlo. Koroški Slovenci so se ločili od matičnega naroda, kar pa je zaznamovala slovensko-avstrijske meddržavne odnose vse do današnjih dni.

Slovenci, ki so po letu 1920 ostali v južnih predelih Koroške in Štajerske, so postali manjšina. Kmalu se je tudi izkazalo, da se predplebiscitne obljube ne bodo uresničile. Položaj narodnih manjšin je bil sicer urejen s sanžermensko mirovno pogodbo z Avstrijo, ki je vsebovala kar celotno poglavje o zaščiti manjšin.¹⁴ Pogodba je pripadnikom manjšin zagotavljala enakopravnost pri demokratičnih svoboščinah ter posebne pravice za ohranitev specifičnih lastnosti manjšin, ki so se nanašale na zasebno življenje, gospodarstvo, tisk, javna zborovanja, sodišča, zaposlitve in šole. Vendar pa se pravic manjšin ni upoštevalo – večinoma se jih je kršilo ali pa kar ignoriralo. Ovirano je bilo tudi delovanje slovenskih društev in medijev. Sanžermenska določila so ostala zgolj nedosežen ideal, ki ga je takratni predsednik koroške deželne vlade Lemisch poteptal z besedami, da bo potrebno Koroško v eni generaciji ozdraviti slovenskega elementa (glej Jesih 2004: 273).

¹² O Kraljevini SHS govorimo od 1.12.1918 (prej, od 29.10.1918 je Država SHS), po letu 1929 pa je Kraljevina Jugoslavija.

¹³ Plebiscitno ozemlje je bilo razdeljeno v dve coni – cono A (južni del Koroške) in cono B (Celovec z okolico). Med pripravami na plebiscit je upravo v coni A vodila Kraljevina SHS, v coni B pa Avstrija. V času predplebiscitne propagande je avstrijska stran koroškim Slovencem zagotavljala spoštovanje vseh pravic. »V ta kontekst spada tudi izjava koroškega deželnega zbora 12 dni pred plebiscitom: slovesna obljuba o varovanju nacionalne in jezikovne posebnosti slovenskih prebivalcev za vse večne čase« (Jesih 2004: 271). Plebiscit je bil izveden 10. oktobra 1920, vendar pa do glasovanja v coni B sploh ni prišlo, saj se je večina v coni A izrekla za Avstrijo. Celotno plebiscitno ozemlje je tako ostalo v avstrijskih rokah.

¹⁴ Glej Prilogo A: Sanžermenska pogodba o varstvu manjšin v Avstriji.

2.3.3 V pričakovanju združitve z matično državo

Ob koncu druge svetovne vojne so koroški Slovenci pričakovali združitev z matično državo Jugoslavijo, kar pa se ni zgodilo. Redni diplomatski odnosi med Jugoslavijo in Avstrijo so bili obnovljeni leta 1951, saj so bili po anšlusu leta 1938 prekinjeni.¹⁵ Konec 40. in v začetku 50. let 20. stoletja je bilo podpisanih več bilateralnih ekonomskih sporazumov, kar je pomenilo povečanje jugoslovanskih političnih in ekonomskih predstavništev na Dunaju.

Na povojni razvoj in status Avstrije je vplival podpis Avstrijske državne pogodbe (ADP) 15. maja 1955.¹⁶ Podpisale so jo Sovjetska zveza, ZDA, Francija, Velika Britanija in Avstrija. S podpisom ADP je Avstrija prevzela tudi odgovornost do kolektivne zaščite narodnih manjšin v Avstriji. Pomembna sta predvsem 7. in 9. člen. Prvi ureja varstvo slovenske manjšine na Štajerskem in Koroškem, drugi pa prepoveduje nacionalistične organizacije in militaristične dejavnosti in propagando. Po podpisu ADP se je odnos avstrijskih oblasti do koroških Slovencev močno spremenil. Odpravljali so obvezne dvojezične šole, obnovljeni sta bili organizaciji Kärntner Heimatdiest (KHD) in Schulferein Südmark katerih glavna dejavnost je bila naperjena proti slovenski manjšini,¹⁷ zaradi česar je jugoslovanska vlada protestirala, a neuspešno. Dogajanje je vplivalo na odnose med državama (glej Jesih 2004: 277-290).

Petdeseta leta so tako veljala za stresno obdobje slovensko-avstrijskih odnosov, v naslednjem desetletju pa so se odnosi začeli normalizirati. Na povabilo predsednika Tita je leta 1965 Jugoslavijo obiskal zvezni kancler dr. Josef Klaus. V skupnem poročilu so zapisali, da »jugoslovanska stran ceni prizadevanja avstrijske vlade pri reševanju vprašanj naših etničnih skupin in da bi nadaljnja izpolnitev 7. člena ADP še bolj prispevala k utrditvi položaja manjšin kot mostu med državama« (Jesih 2004: 293). 60-ta leta

¹⁵ Po prvi svetovni vojni se pojavi akcija za priključitev Avstrije k Nemčiji. 30. oktobra 1918 je bila tako razglašena demokratična republika Velika Nemčija (Deutsch-Oesterreich). Vendar pa je mirovna pogodba v Saint Germainu prepovedovala združitev Avstrije in Nemčije (anschluss) brez soglasja Društva narodov. V času Hitlerjeve vladavine se pojavi nova kampanja za priključitev, ki jo na avstrijskih tleh zahtevajo nacisti. Leta 1934 so poskušali na Dunaju formirati nacistično vlado, vendar neuspešno. Pri tem je bil ubit avstrijski kancler Dollfuss. Njegov naslednik Schuschnigg je priključitvi nasprotoval, zato se je avstrijska vlada odločila, da bo izvedla plebiscit. Dan pred tem, 12. marca 1938, je Hitler vkorakal v Avstrijo in jo aneksiral z uporabo sile.

¹⁶ Glej Prilogo B (ADP, 7. člen)

¹⁷ Kljub izrecni prepovedi ustanavljanja protislovenskih organizacij v členu 7 ADP, je bil leta 1957 KHD obnovljen. KHD je pobudnik večine akcij in ukrepov v škodo koroških Slovencev. Povezuje se s skrajno desnimi organizacijami v Avstriji in ima velik vpliv na nekatere avstrijske politične stranke: Svobodnjake (FPÖ), Avstrijsko ljudsko stranko (ÖVP) ter Socialdemokratsko stranko Avstrije (SPÖ) (glej Jesih 2004: 290). Aprila 2005 je Jörg Haider izstopil iz svobodnjaške stranke in je oblikoval novo stranko Zavezništvo za prihodnost Avstrije (BZÖ), ki prav tako simpatizira s KHD.

prejšnjega stoletja pa niso bila naklonjena le manjšinski problematiki, temveč tudi drugim dimenzijam jugoslovansko-avstrijskih odnosov. Ta leta je tako zaznamoval tudi nakupovalni turizem v avstrijskih krajih, saj je bila jugoslovansko-avstrijska meja stik med socialistično in kapitalistično državo. Hkrati se začnejo razvijati tudi gospodarski in kulturni odnosi med sosedama.

Ko se leta 1970 manjšinsko vprašanje zopet zaostri, pa se poslabšajo tudi bilateralni odnosi. Na poslabšanje le-teh je vplivalo skrunjenje številnih partizanskih spomenikov na Koroškem in petdesetletnica koroškega plebiscita, ki je bila izredno protislovensko obarvana. Ob obletnici plebiscita je KHD v svojem glasilu zapisal, »da bo zgodovina na Koroškem potegnila končno črto šele takrat, ko enega izmed narodov ne bo več!« (v Jesih 2004: 293). Izbruh avstrijskega nacionalizma se je nato razširil še na ostala področja in botroval valu fizičnega nasilja.

Zaostreni odnosi so se nadaljevali še v začetku osemdesetih letih, konec desetletja pa so se bilateralni odnosi izboljšali. Leta 1985 je bil ustanovljen Kontaktni komite med Slovenijo in Koroško, ki je reševal odprta vprašanja in sodelovanje. Slednje je zaokrožilo delovanje Slovenije in Avstrije v okviru delovne skupine Alpe-Adria.¹⁸

Med jugoslovansko krizo je Avstrija lovila ravnotežje med bilateralnimi odnosi z Jugoslavijo na eni ter s Slovenijo na drugi strani. Avstrijsko-slovenski odnosi so namreč izhajali iz geografske lege, ekonomskih interesov, skupne preteklosti in sorodne (alpske) kulture. Avstrija je namreč predstavljala »strateško politično zaledje slovenskih osamosvojitvenih prizadevanj« (Jančar v Ferenc in Repe 2004a: 485). Meddržavni stiki in pretok informacij so postajali vse pogostejši, zaradi česar je Avstrija doživela vrsto kritik, da naj bi podpirala odcepitev Slovencev zaradi lastnih imperialističnih ambicij (glej Kadijević v prav tam). Kritike so ohladile avstrijsko-jugoslovanske odnose, vendar pa si je Avstrija prizadevala za krepitev odnosov s posameznimi republikami.

2.3.4 Osamosvojitve Slovenije in vzpostavitev slovensko-avstrijskih odnosov na diplomatski ravni

V času slovenske osamosvojitve je Avstrija odigrala pomembno posredovalno vlogo in je po svojih močeh pomagala Sloveniji. Nudila je diplomatske usluge in humanitarno pomoč, dovolila uporabo letališč, slovenskim politikom in njihovim družinam

¹⁸ Delovanje delovne skupine je vezano na regionalno raven in se zavzema za ustvarjanje kvalitetnega prostora in zagotavljanje konkurenčnosti prostora.

je ponudila azil, kar pa je mednarodna skupnost sprejela z zadržkom. »Sovjetski zunanji minister Besmertnij je Avstriji celo očital, da ogroža varnost v Evropi« (Ferenc in Repe 2004a: 487), kar odkriva tesnejšo avstrijsko povezanost s Slovenci kot s preostalo Evropo.¹⁹ Ta povezanost pa izhaja iz skupne alpske kulture, ki je kot povezovalni člen nastopila po slovenski osamosvojitvi.

Po letu 1991 so se hitro vzpostavili slovensko-avstrijski odnosi na diplomatski ravni.²⁰ Avstrija je podpirala Slovenijo tudi pri vstopu v številne organizacije, kot sta Konferenca za varnost in sodelovanje v Evropi (KVSE) in Organizacija združenih narodov (OZN); hkrati pa je začela uveljavljati tudi zahtevo po vračanju premoženja. Rešitev vprašanja denacionalizacije je zaznamovala formalne in neformalne slovensko-avstrijske odnose po osamosvojitvi 1991. Za severne sosedo so bila sporna še nekatera vprašanja, npr. upodobitev knežjega kamna na slovenskih denarnih bonih.

Slovenija in Avstrija sta bilateralne odnose dopolnili še z 21 sporazumi, ki so izhajali še iz časa jugoslovansko-avstrijskega sodelovanja in za katere je Slovenija veljala za pravno naslednico. Poleg tega pa je bilo do leta 2001 sklenjenih še 40 novih bilateralnih sporazumov, ki so zaokrožili slovensko-avstrijske odnose.²¹ Odnosi med državama po slovenski osamosvojitvi so se utrdili v razmeroma prijateljskem duhu, kar izhaja iz širokega nabora področij sodelovanj. Področja sodelovanja med državama so raznolika: notranje zadeve in obramba, gospodarstvo, promet, okolje in prostor, pravosodje in socialne zadeve, zdravstvo, kultura ter regionalno sodelovanje, v okviru katerega se je oblikovala tudi ideja o skupnem organiziranju Olimpijskih iger (tudi s sodelovanjem Italijanov).

Ob osamosvojitvi Slovenije leta 1991 se je postavilo vprašanje sukcesije ADP v slovenski pravni sistem, saj bi tako Slovenija imela mednarodno podlago za varovanje slovenske manjšine kot države zaščitnice ter za neposredna posredovanja pri avstrijskih oblasteh. Avstrija je nasprotovala nasledstvu Slovenije, saj naj bi šlo za zaprt tip pogodbe, pri kateri so pogodbenice le določene države. Za pridobitev statusa pogodbenice v takšnih

¹⁹ V zadnjih časih Haiderjevo delo predstavlja vzpon alpskega in pred-alpskega populizma in vse bolj stavi na karto regionalizma, trdi Kristen (2000: 99). Res je, da Haiderjeva dejanja izvirajo predvsem iz slovensko-avstrijske manjšinske problematike, toda poudarjanje enotnosti neke (alpske) regije tako Slovence kot Avstrijce (in ne le Korošce) hkrati povezuje.

²⁰ Že do poletja 1992 je bilo realiziranih več državniških obiskov na visoki ravni. Obiski zunanjega ministra Aloisa Mocka, podkanclerja Erharda Buseka, predsednika avstrijskega parlamenta Hansa Fischerja, ministra za gospodarstvo Wolfganga Schüssla in dunajskega župana Zilka v Sloveniji ter zunanjega ministra Dimitrija Rupla v Avstriji (glej Ferenc in Repe 2004b: 611).

²¹ Popoln seznam sukcesiranih in novih sporazumov navajata Ferenc in Repe 2004b: 614-619.

pogodbah pa je potrebno soglasje vseh pogodbenic. Slovenija je tako stališče zavračala, saj ne gre za pristop nove države, pač pa za posledico razpada ene od pogodbenic.²²

V aktualnem času so Slovenci na avstrijskem Koroškem in Štajerskem »na žalost bolj vsak k sebi, kot so bili leta 1945, 1955 ali kasneje, stvari so se zaostrele celo do te mere, da imamo zdaj več krovnih organizacij, ki nimajo enakih pogledov« (Nečak 2006). To pomeni, da ni oblikovanega enotnega predloga razumevanja in reševanja manjšinskega vprašanja in politike, ki je temelj slovensko-avstrijskih odnosov. Tako stanje pa omogoča drugim elementom, da zasedejo prostor v odnosih med državama. Po slovenski osamosvojitvi je to praznino, kot rečeno, napolnila alpska kultura. Le-ta in kasneje še (skupna) evropska identiteta pa slovensko-avstrijskim odnosom dodata nov pečat.

2.4 SLOVENSTVO IN IZNAJDBA TRADICIJ

Moderne nacionalne države – tudi Slovenija – temeljijo na ideji »ena država – ena kultura«. Državljanse se – prek medijev – nenehno opozarja, kaj pomeni biti pripadnik (slovenskega) naroda, kako občutiti (slovensko) nacionalnost, ponuja pa se jim tudi vedenje o »skupnih prednikih, skupnem izvoru, skupnih starodavnih in avtohtonih običajih, navadah, simbolih in o skupnem sovražniku, ki lahko ogrozi 'slovensko bit'« (Pušnik 2003: 300). Nacionalna identiteta namreč ne obstaja samostojno »tam zunaj«, ampak potrebuje nekaj/nekoga, da jo proizvaja in prek nje ustvarja pomene.

Simbolične in materialne stvarnosti, ki konstruirajo nacionalno identiteto, našteva Debeljak (2002: 137): samostojen in standardiziran jezik, kolektivni spomin, posebni spomeniki in obeležja kulture, na katere se veže zgodovinski spomin, ter karakteristična pokrajina in ozemlje. Tem elementom pa lahko dodamo tudi specifično religijo. Slovenski jezik tako velja za pomemben dejavnik nacionalne identitete. Leta 1550 izdana Trubarjeva Abecednik in Katekizem sta zakoličila rojstvo slovenskega knjižnega jezika, ki se je inkorporiral v temelj slovenske nacionalne identitete. Ta črpa tudi iz krščanstva. Pokristjanjevanje, kakor ga je opisal Prešeren v Krstu pri Savici, postane simbolni steber nacionalne identitete, hkrati pa napeljuje na pokrajino, na kateri Slovenci prebivajo. Bitke

²² Predhodnica Slovenije – Jugoslavija je k ADP pristopila že leta 1955 s čimer se je odpovedala ozemeljskim zahtevam do Avstrije, a je kot pridružena članica dobila legitimno pravico do nadziranja spoštovanja in uresničevanja člena 7. Te pravice pa Slovenija do zdaj še ni poskusila uveljaviti, pri čemer jo ovira tudi Avstrija, ki se boji, da bi slovensko nasledstvo ADP odprlo pot tudi ruski sukcesiji ADP, če bi Rusija želela naslediti ZSSR (več o problematiki glej Kristen 2000).

se namreč odvijajo v alpskem okolju – gore/Alpe pa ustvarjajo kulturo in pomene, ki so vključeni v slovensko nacionalno identiteto.

Slovenija se je na pragu osamosvojitve leta 1991 znašla v situaciji, kako so kulturno ločiti od preostalega Balkana. Pušnikova v svoji raziskavi ugotavlja, da so mediji po slovenski osamosvojitvi potrebovali »nove« običaje, navade in simbole oziroma so starim iznašli nove namene.²³ S tem bi Slovence ločili od Neslovencev, »bivših bratov«, Drugih ter bi ljudem pomagali pri občutenju slovenstva. Medijski diskurz je oživiljal simbole za krepitev slovenske nacionalne identitete. Lipov list,²⁴ kozolec, Karantanija in knežji kamen²⁵ ter Triglav so postali označevalci slovenstva. Slednji je prednjačil v medijskem diskurzu, saj »še nikoli ni bilo v tiskanih medijih toliko fotografij Triglava, kot jih je bilo mogoče zaslediti v obdobju tik pred in takoj po osamosvojitvi Slovenije«, ugotavlja Pušnikova (2003: 302). Triglav je služil kot »simbolna hrbtenica samostojne nacije«, trdi Šaver (2004a: 15). V medijih so se pojavljale veličastne podobe zasneženega Triglava – mogočnega simbola slovenske nacije. Časopis *Delo* je na dan slovenske osamosvojitve na naslovnici objavil veliko fotografijo planincev na Triglavu, ki razobešajo slovensko zastavo, zgledu so sledili tudi v *Slovenskih novicah*. Triglav in z njim povezana alpska kultura sta bila uspešna pri povezovanju ljudi v skupnost, saj sta ljudem ponujala nekaj otipljivega, kar se lahko vidi. Zgovorno pa je tudi geslo, ki se je pojavilo za opisno poimenovanje Slovenije – »Slovenija, na sončni strani Alp«. Prav tako geografsko »pravilno« bi bilo Slovenija, na južni strani Alp. Toda ravno to nakazuje na slovensko težnjo, da se loči od »južnih bratov« in se hkrati poveže z »alpskim« - Avstrijo. Na takem razumevanju se je izoblikovala slovenska nacionalna identiteta. Gre za proces, ki ga je

²³ Maruša Pušnik v članku *Državotvorje, politike reprezentacij in nacionalne mitologije: mediji in iznajdba slovenskosti* (2003) predstavlja raziskavo, kjer je analizirala vlogo medijev v procesih iznajdbe tradicije, simbolov, uradne zgodovine in nacionalnih mitologij v času osamosvajanja Slovenije v letu 1991. Do podobnih ugotovitev v svoji raziskavi pride tudi Hardt (2003).

²⁴ V obdobju deklaracijskega gibanja v letih 1917 in 1918 se je nasprotje med (avstrijskimi) Nemci in Slovenci simbolno izražalo kot spopad hrastovega in lipovega lista. Obe drevesi naj bi na simbolni način karakterizirali značilni lastnosti sosednjih narodov: samozavestni ponos na eni ter mehkobo in milino na drugi strani (glej Grdina 2004: 773).

²⁵ Karantanija je zavzemala zgodovinsko pokrajino na območju Drave, Zilje in Aniže. Temelj državnosti Karantancev je bil obred ustoličevanja, ki je povezan s knežjim kamnom. Ta karantansko-koroški srednjeveški simbol pa je močno povezan s slovenskim in avstrijskim nacionalnim imaginarijem. Simbolika knežjega kamna izhaja iz obreda ustoličevanja na Gosposvetskem polju. Obred je »edinstven« (Piccolomini v Grdina 2004: 770), saj poudarja pogodbo med deželnim oblastnikom in ljudstvom ter opozarja na pomembno vlogo slovenščine. Bila je namreč konstitutivni in nenadomestljiv element obreda. Po osamosvojitvi Slovenije je prišlo do upodobitve knežjega kamna na njenih začasnih denarnih bonih in s tem se je opozorilo na korenine slovenskega naroda. To pa je vzbudilo polemike v uradnih krogih Koroške. Sicer je spor nato nekoliko potihnil, nikoli pa ni bil končan, saj se je zopet pojavil ob ideji, da bi knežji kamen upodobili tudi na slovenskih evro kovancih. Predstave o zgodovini so temelj današnjih identitet, zato ni mogoče pričakovati, da se bosta Slovenija ali Avstrija odpovedali svojemu razumevanju preteklosti, ki je konstitutivni element narodne zavesti. Velja pa, da tudi simbolika knežjega kamna in Karantanije povezuje oba naroda.

Levi-Strauss (v Pušnik 2003: 297) poimenoval binarna opozicija. Le-ta je namreč bistvena za izgradnjo vsake identitete (tudi evropske, ki se loči od Američanov, Azijcev, tudi Balkancev...). V primeru slovenskega osamosvajanja je binarna opozicija poudarjala, da tisto, kar ni Balkan, je lahko Slovenija.

To so simboli, ki so Slovence ločevali od »južnih bratov«, toda istočasno so Slovenijo »nove« tradicije, običaji in simboli na impliciten način povezovali s severnimi sosedi – Avstriji.

V zadnjih letih razvoja slovenskega naroda imajo tako velik pomen lokalne in regionalne identitete, saj predstavljajo neko točko stabilnosti in naj bi bile »v času hitrih sprememb otipljiv dokaz želene, idealizirane preteklosti« (Kučan 1998: 27). Alpska kultura namreč obstaja že dolgo časa,²⁶ toda njena močna povezovalna vloga je nastopila šele s slovensko osamosvojitvijo.²⁷ »V trenutkih, ko je nacionalna identiteta ogrožena, ali pa se zdi ogrožena, se aktivirajo simboli in rituali, namenjeni povečanju določene (etnične) skupnosti v odnosu do drugih« (Kučan 1998: 60). Za Slovence je bilo tako krizno obdobje vsekakor leto 1991, ko je bilo potrebno ustvariti državne simbole, grb, zastavo, dokumente...itd. Slovenci so se zatekli k že obstoječim tradicijam, mitom in simboliki, tj. v alpsko kulturo in jih uporabili za nove namene.

Slovenci smo se tako po osamosvojitvi ločili od preostalih jugoslovanskih narodov, hkrati pa smo se tako na gospodarskem področju kot na simbolni ravni začeli približevati Avstrijcem.²⁸ Avstrijci so postali bolj »naši« kot Hrvati, Bosanci ali Srbi. Mednarodna raziskava, ki so jo opravili Ogris, Lay in Toš v letu 1994 nakazuje na občutenje podobnosti med Slovenci in Avstrijci. Na vprašanje, komu so Slovenci najbolj podobni, se je izkazalo,

²⁶ Odkrivanje gora doživi svoj vrhunec z Valvasorjevo Slavo Vojvodine Kranjske (1689), ko je Triglav omenjen v vlogi boga. Valvasorja so nato nasledili še številni literati, umetniki, režiserji. Posebno mesto v konstrukciji slovenske alpske identitete pa ima pokristjanjevanje slovanskih prednikov, kakor ga je opisal Prešeren v Krstu pri Savici: »zlato z rumen'mi žarki *glavo trojno • snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja*«. Kot pravi Šaver (2004a: 139) »je to delo postalo sestavni del slovenskega nacionalnega imaginarija«. Zgodba namreč pripoveduje o pokristjanjevanju, v ozadju pa je predstavljeno alpsko okolje. Nadalje je utrdil pomen gora (Triglava) tudi Jakob Aljaž, ki se je v času svojega duhovniškega službovanja odločil, da Triglav ostane v slovenskih rokah kljub tujim grožnjam. Za pet goldinarjev je kupil vrh Triglava in s tem začrtal usodo gore kot slovenskega nacionalnega simbola. In zakaj je pomembno, da so gore, Alpe, Triglav omenjali številni umetniki? »Intelektualci dominantnih družbenih skupin razvijajo, definirajo in določajo vrednote, norme/.../ ter gradijo družbene hegemonije s pomočjo jezika, znanja /.../, umetnosti in literature« (Gramsci v Šaver 2004a: 34). Umetniki s svojim delom utrjujejo pomen Alp v slovenski identiteti.

²⁷ Kučanova (1998) je pri analiziranju promocijskega gradiva Slovenije ugotovila, da že pred letom 1995 prevladujejo gorski motivi in poudarjanje gora v slovenski narodni zavesti. Vendar pa se je morala Slovenija po osamosvojitvi predstaviti v svetu kot nova samostojna država, ki ni več povezana z »južnimi brati« in zato se je zatekla v alpsko kulturo. Kot ugotavlja Kučanova, je poraslo število promocijskih razglednic z motivom gora; slednje pa so se množično pojavljale tudi na naslovnica knjig o Sloveniji in v turističnih brošurah samostojne države.

²⁸ Z osamosvojitvijo je namreč Slovenija izgubila svoje tradicionalne trge na Balkanu in se gospodarsko usmerila predvsem v Avstrijo, Nemčijo in Italijo.

da se slovensko prebivalstvo najbolj primerja z avstrijskim – približno vsak drugi slovenski anketiranec namreč ugotavlja podobnost med obema.²⁹

2.5 POKRAJINA IN KONSTRUKCIJA NACIONALNE IDENTITETE

Že v antičnih časih so posamezniki iskali inspiracijo kolektivne identifikacije v naravi. O tem priča Tacitov zapis, ko primerja germanska plemena s primitivizmom in grobstvo Teutonskega gozda (glej Zimmer 1998: 639). 16. stoletje je zaznamovalo prepričanje, da se stopnja človeške civilizacije izkazuje prek sposobnosti kultiviranja narave. Tovrstno razumevanje diskurza narave se je ohranilo skozi čas z bolj ali manj očitnimi spremembami. Najbolj intenzivno se je identificiranje z naravo pokazalo v kriznih obdobjih. To je namreč čas, ko se pojavijo moralne spremembe v orientaciji nacije. Tudi Slovenija se je v težkem obdobju osamosvojitve zatekla k identificiranju z naravo, tj. Alpami, Triglavom.

Nacije posedujejo lastne jezikovne posebnosti, vrednote, simbole in mite. Niso statične, saj je temelj njihovega obstoja v nenehnem iskanju same sebe. To pomeni, da se spreminjajo glede na zgodovino, kar pa vpliva tudi na nacionalno identiteto. Le-ta se skozi čas rekonstruira, pri tem pa mora ohraniti svojo avtentičnost (glej Zimmer 1998: 642), saj v nasprotnem primeru izgubi legitimnost in pomen. Avtentizacija pa vključuje dva procesa – *historicizem* in *naturalizacijo* (prav tam). Prvi se nanaša na zagotavljanje kontinuitete z etno-historično zgodovino nacije, drugi pa na oblikovanje občutka naravnega.

Zimmer (1998)³⁰ je pojasnjeval povezavo med narodom in Alpami na temelju dveh konceptov: 1. *nacionalizaciji narave*, ki na metaforičen način prikazuje, kako Alpe odražajo tisto, kar naj bi bilo avtentično švicarsko (avstrijsko ali slovensko) in 2. *naturalizaciji* nacije, ki deterministično trdi, da alpska pokrajina določa nacionalni karakter. Vsak diskurz namreč na svoj način razume in prikazuje Alpe.³¹

Miti, spomini in sposobnosti, ki se jih pripisuje posamezni naciji, so povezani s posamezno pokrajino, trdi Zimmer (1998: 643). Alpska pokrajina tako odraža nacionalne karakteristike. Za slovensko identiteto je pomemben lik drobnega gorskega pastirja Kekca,

²⁹ Ena tretjina Slovencev je ugotavljala tudi podobnost z Nemci in Švicarji. Tudi ta rezultat je zanimiv, saj nas tudi s slednjimi povezuje alpska kultura. Avstrijsko prebivalstvo, po drugi strani, pa meni, da je najbolj podobno Nemcem in Švicarjem (glej Ogris in drugi 1994).

³⁰ Zimmer se je v članku *In search in natural identity: alpine landscape and the reconstruction of the Swiss nation* ukvarjal z raziskovanjem pomena gora, Alp pri konstrukciji nacionalne identitete, na primeru Švice.

³¹ Več o zgodovinskem prikazovanju Alp, predvsem v umetnosti, glej Zimmer 1998, Šaver 2004a,b.

ki je živel v alpskem svetu. Kekec uteleša »trdoživost in premetenost slovenstva«. »Kekčevo utelešenje majhnega, drobnega, vendar žilavega, zdravega in prešernega karakterja se lahko postavi v bran še tako močnim in robatim karakterjem, kakršen je Bedančev: majhno, bistroumno in zdravo slovenstvo se lahko kosa z robato velikostjo germanstva, romanstva ali južno-slovanstva«, trdi Šaver (2004a: 14).

Po drugi strani pa lahko vzpostavimo simbolno povezavo med nacijo in pripadajočim naravnim okoljem prek koncepta naturalizacije nacije. Le-ta Alpe povezuje z nacijo in jih razume kot silo, ki določa nacionalno identiteto ter ji podeljuje homogeno, enotno obliko. Bovet (glej Zimmer 1998: 651) je trdil, da so za oblikovanje značaja Švicarjev zadolžene Alpe in ne njihova etnična homogenost. Obratno velja za Slovence – Alpe so zaznamovale naš značaj na temelju želje po zagotovitvi etnične homogenosti, saj se je slovenski narod tako želel zavarovati pred »južnimi brati«. Na tej točki lahko govorimo o procesu »alpinizacije«, saj naravno okolje determinira vrednote in kulturne kode.

Povezavo med (nacionalno) identiteto in prostorom poudarja tudi Kučanova (1998). Izpostavlja pomen »nacionalne semiotike« prostorske percepcije. To pomeni, da kot enega izmed dejavnikov nacionalne identitete navaja predstavo o prostoru. Tako poudarja možnost, da so krajine/prostor lahko nosilke/-ci nacionalne identitete. Le-ta se vzpostavlja na temelju kolektivnega spomina, mitov, uteleša pa se v krajini (glej Kučan 1998: 16). Gre za »simbolično navezanost na kraj« (Lenz-Romeiss v Kučan 1998: 17), pri čemer se v prvi vrsti poudarja pomene krajev in ne toliko njihov fizični izgled. Identiteta tako krajem samim ni inherentna, ampak je povezava konstruirana. »Prepoznavanje prostora izhaja iz posameznikovega družbenega dojemanja kraja« (Kučan 1998: 20). Pomen je torej pripisan.

Razlogov, da so gore postale označevalec (slovenske) nacionalne identitete, je več (Rehar 2006: 47): alpska narava slovenskega ozemlja, dostopnost gorniškega udejstvovanja, neposredni narodnostni naboj gornišstva in njegova kulturna razsežnost. Poleg tega pa je prisotna tudi »zavest o skupnem ozemlju« (prav tam). Gre torej za poudarjanje prostora. Le-ta je razumljen kot teritorij, ki ga je potrebno osvojiti, sicer ne pripada »nam« - »prostor je potrebno konstruirati na simbolni ravni« (Erjavec v Šaver 2004a: 13). Po Lowenthalu (glej Kučan 1998: 27) pomen krajine izvira iz materialnosti, uporabnosti in sopomenu stabilnosti. Krajine namreč dajejo videz trdnosti, stabilnosti in kot take so varen nosilec identitete.

S takim razumevanjem se strinja tudi avtor grba slovenske zastave Pogačnik,³² ki pojasnjuje, zakaj je prav Triglav postal nacionalni simbol Slovenije. Trdi, da je »e/nergijsko polje Triglava /.../ podobno micelju pri gobi in pod zemljo sega tako daleč, da prepaja vso Slovenijo«. Triglav je naš nacionalni simbol, saj bedi nad nami in nas ščiti z svojo mogočnostjo.

Alpska regija je transnacionalna regija, ki ima že od časa Rimskega imperija velik pomen tudi za trgovske naveze.³³ Vloga alpske regije kot trgovskega povezovalca se je okrepila z razpadom imperija, saj je regija povezovala trgovska italijanska mesteca z razvijajočim se severnim delom ob Renu. To pa je vplivalo tudi na zakasnitev v oblikovanju držav – za razliko od Velike Britanije, Španije, Švedske – saj sta se Avstrija in Jugoslavija izoblikovali šele po prvi svetovni vojni z razpadom Avstro-ogrskega cesarstva (glej Caramani in Wagemann 2005: 76). Na tej točki pa se kaže še ena podobnost med državama. Alpske države so se namreč oblikovale prek procesov federalizacije, razen Avstrije in Slovenije (Jugoslavije). Slednji sta nastali kot posledica razpada velikega imperija, ki je vladal srednji in južni Evropi. Državi posedujeta poleg skupne alpske kulture tudi podoben kolektivni spomin.

2.5.1 Od alpske kulture do alpske identitete

Alpska kultura je močno povezana s konstrukcijo nacionalne identitete. Nekateri avtorji (glej Caramani in Wagemann 2005) govorijo celo o »alpskem karakterju«. Konkretne gore se zrcalijo kot *znak* – v primeru Slovenije npr. največkrat nastopa Triglav. Le-ta predstavlja stično točko med nacijami, kulturami – slovenstvom, germanstvom in italijanstvom.

Družbena konstrukcija nacionalnosti temelji na kolektivnem spominu, ki snov črpa tako iz kulturnega konteksta kot tudi iz naravnega okolja – gore pa so ene najbolj očitnih. Pomen kolektivnega spomina kot temelja (nacionalnih) identitet pa izhaja tudi iz prostora

³² Besede avtorja citiram s predstavitvene strani grba republike Slovenije, dotopno na: <http://www.uvi.si/img/insignia/grb.html>.

³³ Geografsko-ekonomska naveza se kaže prek npr. transnacionalnega sodelovanja v delovni skupini Alpe-Adria. Pomembni sta še dve obliki sodelovanja: Working Community of the Western Alps (COTRAO) ter INTERREG III B za območje Alp. V okviru programa INTERREG III B poteka sodelovanje z Avstrijo na dveh ravneh. Program je namenjen zagotavljanju trajnostnega razvoja in implementaciji Evropsko-razvojnih perspektiv. Izvaja se v obliki transnacionalnih projektov (glej Ferenc in Repe 2004b: 631-632). Avstrijsko-slovensko sodelovanje zaokrožajo še drugi projekti, kot so PHARE – CBC Avstrija (finančni memorandum za čezmejno ekonomsko sodelovanje), sodelovanje posameznih parkovnih zavodov (NATURA 2000, EUREX 21) itd.

(glej Halbwachs 2001, Erjavec v Šaver 2004a, Lenz-Romeiss v Kučan 1998). Zemljevidi namreč omogočajo razmejitve. Nacionalne (in tudi regionalne) ideologije pa tak prostor označijo, ga okrasijo s simboli in to pri ljudeh izzove določena čustva (glej Jacobson v Pušnik 1999b: 23).

Alpska kultura (slovenstva), kot jo razume Šaver (2004a), obsega tri različne dimenzije. Predstavlja označevalno razsežnost, ki označuje geografsko razsežnost ter razsežnost kulture. Slednja se izraža v obliki slovenstva (avstrijstva) kot abstraktnega pojma in predstavlja temelj slovenske (avstrijske) nacije. Alpska kultura je vseprisotna – prežema celotno kulturo in družbo, ne da bi se tega zavedali. Nastopa v dveh oblikah, in sicer v smislu fizične in simbolične geografije. Alpe se namreč nahajajo na severozahodni strani slovenske države in kot take predstavljajo simbolno geografsko točko. Prek te točke »vodi most v evropsko obljubljeni deželo« (Šaver 2004a: 3). Vse, kar je alpsko, tako predstavlja vrednotno orientacijo slovenstva in poseduje izredno pozitivno konotacijo.

Caramanijeva in Wagemann pa sta alpsko kulturo razumela strogo v smislu politične kulture. »Alpska kultura je specifičen nabor védenj in vrednot, ki pokrivajo religiozno, ruralno-urbano ter centralno-obrobno dimenzijo« (Caramani in Wagemann 2005: 74). Gre torej za kulturne elemente, ki se na podoben način izražajo v alpskem področju, ne glede na državne meje – v severni Italiji, Švici, Avstriji ter Sloveniji. Alpska kultura v političnem diskurzu tako vključuje »nemoderne karakteristike«, saj poudarja pomen narave in domovine, hkrati pa vključuje še religiozne in tradicionalne vrednote. Glavni povezovalni element pripadnikov alpske kulture naj bi bil vezan na geografski položaj, za regijo specifično agrikulturno gospodarstvo, poudarjanje narave ter prevlado tradicionalno-religioznih vrednot.

Politična (alpska) kultura se »nanaša na kognitivno, afektivno in evaluacijsko razumevanje političnega sistema« (prav tam), zato jo lahko razumemo kot skupek vrednot in orientacij o glavnih elementih te kulture. Slednji se nanašajo na cilje, institucije ter skupinsko identiteto. Ta pa vodi do oblikovanja občutenja pripadnosti (teritorialne, etnične ali verske) – istočasno pa se razvije tudi občutenje »mi-skupine« nasproti Drugim. Namreč, prevladujoč povezovalni element alpske (politične) kulture je – po mnenju Caramanijeve in Wagemanna (2005) – »grožnja od zunaj«. Zato predstavlja nabor obrambnih mehanizmov, inkorporiranih v vrednote kulture. V primeru Slovenije grožnjo predstavljajo »južni bratje«, od katerih smo se po osamosvojitvi želeli čimbolj distancirati,

Avstrijcem pa »grozijo« vplivi evropske integracije in globalizacije, ki ogrožajo tradicionalne vrednote, naravo in domovino ter s tem povezano (alpsko) identiteto.³⁴

Danes so ti elementi grožnje preneseni na dve ravni. Evropska več-nacionalna unija nadomešča nacionalno državo, hkrati pa se pojavi še nova grožnja. Le-ta se nahaja zunaj meja Evropske unije (glej Caramani in Wagemann 2005: 87).

2.5.2 Alpska kultura kot povezovalni dejavnik – »alpsko« v Sloveniji in Avstriji

Slovenski narod se je rodil in ohranil prek kulture. Vsakdanje slovensko življenje je prepleteno s simbolom Triglava – »/.../od slovenskega grba, potnega lista, zavarovalnih listin, državotvornih simbolov do prehranskih izdelkov, razglednic, filmov« (Šaver 2004a: 7), ter do grba gibanja Osvobodilne fronte.

S slovenskimi gorami se je nesistematično ukvarjal že Valvasor, vendar je alpsko identifikacijo slovenstva oblikoval šele »razmah predvojne popularne (sub)kulture« (Šaver 2004b: 117). Le-ta se je namreč navezovala na književnost, polliterarne novinarske žanre, fotografijo in pisanje razglednic ter filme. V osrčju Alp sta bila namreč posneta oba slovenska celovečerna nema filma v tridesetih letih prejšnjega stoletja, to sta *V kraljestvu kozoroga* in *Triglavske strmine*. V posameznem zgodovinskem obdobju je alpska kultura slovenstva posedovala različne označevalce: od religioznega čaščenja dreves v slovanski mitologiji, prek čaščenja svetnikov in postavljanja cerkva v srednjem veku do prve svetovne vojne v 20. stoletju – Soška fronta, bitka pri Kobaridu...itd. Prav posebno mesto v konstrukciji slovenske alpske identitete predstavlja zgodovinsko pokristjanjevanje slovanskih prednikov, o katerem govori Prešeren v svojem delu Krst pri Savici. To delo je »postalo sestavni del slovenskega nacionalnega imaginarija« (Šaver 2004a: 139).

Toda kje tiči razlog, da so gore postale označevalec slovenske narodne identitete? Erjavec (v Šaver 2004a: 13) razlog vidi v prostoru. Le-ta je razumljen kot teritorij, ki ga je potrebno osvojiti, sicer ne pripada »nam« – »prostor je potrebno konstruirati na simbolni ravni«.

Alpska kultura pa ni imanentna le slovenskemu narodu. Tudi Avstrija in njeni prebivalci veljajo za alpsko državo. Avstrija je namreč tradicionalno alpska država, kjer kar šestdeset odstotkov prebivalstva živi v Alpah. »Alpska pokrajina nikoli ni brez

³⁴ V evropskih državah (je) obstaja(l) strah, da bo razvoj evropske identitete ogrozil nacionalno identiteto posameznih evropskih držav (več o problematiki v naslednjem poglavju).

vrednostnega pomena, saj vedno poseduje ideološke prvine in sisteme vrednot zapisane v kolektivnem spominu» (Ploner 2005: 5). Izgradnja specifično alpske države temelji na arhetipski pokrajini (glej Kaufmann in Zimmer v Ploner 2005: 5). Pokrajina tako postane del državne identitete. V času nastanka avstrijske države so bile v ospredju ikonografije alpske kmečke kulture, ki so nato postale bistvena komponenta avstrijske državne kulture in samorazumevanja. Dokazi v naravi in domovini utemeljene alpske identitete se skrivajo v uporabi »poštних razglednic, razstav, fotografij, učbenikov, turističnih brošur, filmov iz 30-ih let prejšnjega stoletja«, zaključuje Ploner (prav tam).

Avstrijska alpska identiteta izvira iz t.i. kulturne dediščine, ki pa se danes izraža prek tradicionalne alpske arhitekture, ročnih obrti, religioznih in posvetnih običajev ter festivalov, hrane, glasbe in dialekta. Vse te elemente, ki tvorijo avstrijsko alpsko kulturo in identiteto, je Ploner (2005: 6) poimenoval »avtentične značilnosti«, saj vsebina teh konstitutivnih elementov izvira iz materialne danosti alpskega okolja (naturalizacija nacije), ki pa je avtentičen element avstrijske države.

Prek slovenske in avstrijske nacionalne identitete se konstruirata pomen »*Homo Alpinus*«. Obstajajo številni primeri, ki kažejo na to, da so Alpe resnično postale del našega zavedanja. Na prvem mestu so različni rituali, narodno-zabavna glasba, ki je vedno povezana z alpskim okoljem, »beli športi« - predvsem alpsko smučanje, turistični propagandni material, ki države predstavlja kot alpske...itd.

2.6 EVROPSKA INTEGRACIJA IN EVROPSKA IDENTITETA

Determiniranje slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosov pa se ni končalo z manjšinskim problemom oziroma alpsko kulturo, temveč se je nadgradilo tudi z vstopom obeh držav v Evropsko unijo.³⁵ Del skupne nadenacionalne unije sta državi postali maja 2004, ko se je EU, katere članica je Avstrija od leta 1995, pridružila tudi Slovenija.

³⁵ Zgodovinski nastanek Evropske unije sega v čas po drugi svetovni vojni, ko se je izkazalo, da je gospodarska in politična združitev držav edini način, da se zagotovi trajni mir v Evropi. Prvi korak k združitvi evropskih držav je leta 1950 storil francoski zunanji minister Schuman s pozivom k integraciji. Na podlagi poziva so leto kasneje Belgija, Zahodna Nemčija, Luksemburg, Francija, Italija in Nizozemska podpisale Pariški sporazum, s katerim je bila ustanovljena Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ). Delovanje ESPJ se je izkazalo za tako uspešno, da so leta 1957 te države z Rimskima pogodbama ustanovile še Evropsko gospodarsko skupnost (EGS) in Evropsko skupnost za jedrsko energijo (EURATOM). Omenjene pogodbe so oblikovale tri »stebre« t.i. evropske skupnosti. Ta sistem pa je bil zaokrožen s podpisom Maastrichtske pogodbe leta 1992. S podpisom te pogodbe je bil storjen naslednji korak k evropski integraciji, saj je dopolnila strukturo med stebri in nastala je Evropska unija.

Toda evropska integracija še ni končana, prav tako pa tudi ne oblikovanje evropske identitete. Konsenz o konstitutivnih elementih evropske identitete tako še ni dokončno utrjen. Vseeno pa velja, da naj bi bila evropska identiteta inkluzivna, pluralna (vključevati mora namreč številne obstoječe identitete v Evropi) ter multikulturalna, saj mora upoštevati jezikovno, kulturno, versko... raznolikost.

2.6.1 Razvoj evropske identitete³⁶

Razprave o evropski identiteti so tako v polnem teku. Po eni strani se države članice namreč bojijo, da se bodo njihove nacionalne identitete izgubile, ali pa vsaj oslabile pod vplivom evropske identitete. Po drugi strani pa v medijskem in strokovnem diskurzu poteka polemika o tem, ali evropska identiteta sploh obstaja. Številni avtorji trdijo, da o obstoju evropske kulturne identitete (še) ne moremo govoriti (glej Schneider 1999, Altes 1999, Smith 1992), njihovi nasprotniki, pa dokazujejo svoje trditve z zatekanjem v zgodovino, skupne mite, simbole (glej Trandafoiu 2006, Soares 1999, Jacobs in Maier 1998). Ideje, ki jih predstavljata ena in druga skupina so skrajne – idejni konsenz med obema taboroma pa predstavljajo Žagar 2003, Ruiz Jiménez, Górnjak in Kosic 2004.

Identiteta pomeni »občutek pripadanja neki entiteti/kategoriji, ki jo določajo objektivni in subjektivni kriteriji« (Žagar 2003: 2). Pri tem pa ni pomembno le, da se posameznik počuti del kategorije, temveč da ga tudi le-ta sprejme kot svojega in ga kot takega vidijo tudi Drugi. Pri tem pa je pomembno, kot poudarja konstruktivistična paradigma, da identiteta ni nekaj naravnega in statičnega, ampak jo oblikuje družbeno okolje in zato se skozi čas spreminja. Weinreich (glej Pušnik 1999b: 13) trdi, da je kolektivna identiteta vedno produkt socialne aktivnosti v specifičnem zgodovinskem kontekstu. Uteleša vse tisto, kar razumemo kot zgodovino, institucije, fikcijo, umetniško delo ali znanje. Če parafraziram Zavollonijevo (prav tam) – izraz Mi-Evropejci kaže na skupek podob in spominov, katerih vsebina ne opisuje skupine kot take, pač pa interese, projekte in motivacije Evrope/EU. Pomembno pa je poudariti tudi »hegemonični značaj kolektivne identitete« (Luthar v Pušnik 1999b: 13), ki definira slednje šele v situaciji konkurence. Vsaka kolektivna identiteta se mora namreč ločiti/zamejiti od drugih (Evropejci vs. Američani) in šele tako se lahko prepozna kot kolektivna skupina.

³⁶ Zavedam se, da Evropa in Evropska unija ne predstavljata iste politične entitete, toda kljub temu bom v nadaljevanju uporabljala termin 'evropska identiteta' in ne – kot bi bilo pravilno – 'identiteta evropske unije'.

Posameznik se v vsakdanjem življenju predstavlja prek različnih identitet. Kot pravi Smith, ti posamezniki »posedujejo multiple identitete«³⁷ (Smith 1992: 58). Posameznik je namreč vedno član vsaj ene kolektivitete in v skladu s to razvije tudi pripadajočo kolektivno identiteto, ki pozna dva tipa: primordialnega (kulturnega) in političnega (glej Hüllse 2006: 398-399). Primordialna kolektivna identiteta se oblikuje na temelju kolektiviteti pripadajočih značilnosti, kot so skupna kultura, jezik ali etnična pripadnost. Gre za občutenje »naravne«, organske povezanosti. Politična kolektivna identiteta pa izhaja iz družbenih interakcij znotraj politične entitete. Razlika med obema tipoma kolektivne identitete je torej v tem, da se prva veže na *podedovano* kulturno identiteto, druga pa na *pridobljeno* politično identiteto. Izvirna politična identiteta, ki predstavlja vse člane družbe, istočasno zrcali tudi kulturno identiteto (glej Horvat 2005, Mokre, 2002).

Analiza »evropskih metafor« je Hüllseja pripeljala do zaključka, da evropska kolektivna identiteta nastopa kot primordialna (kulturna) in kot politična kolektivna identiteta³⁸ (glej Hüllse 2006: 414). Da je evropska identiteta politična prikaže z metaforo, kjer evropsko širitev enači s hišo. Države članice prebivajo znotraj hiše, se med seboj srečujejo, upoštevajo določena pravila in skozi čas razvijejo skupno družbene rutino, kar pripelje do oblikovanja politične identitete. Države nečlanice pa v teh družbenih praksah ne morejo sodelovati, saj so zunaj »evropske hiše«, a ne zaradi kulturnih ali etničnih razlogov, temveč zaradi politike. Dokler države ne spoznajo družbenih praks, ki v veljajo v »evropski hiši«, vanjo ne morejo vstopiti. Lahko pa jih opazujejo skozi okna, se z njimi seznanijo. To je namreč del socializacijskega procesa, ki omogoči pridobitev politične kolektivne evropske identitete. Ker pa imajo hiše tudi vrata, skozi katera lahko države članice prosto prehajajo, pa pomeni, da imajo državljani lahko poleg lastne nacionalne identitete (zunaj hiše) tudi evropsko identiteto (v hiši).

Znotraj kolektivitete z lastnimi političnimi institucijami pa posameznik razvije tudi ustrezno kolektivno kulturno identiteto. Koncept se nanaša na »občutek deljene kontinuitete med pripadniki zaporednih generacij ter na skupne spomine (kolektivni spomin) iz zgodnjih obdobj, dogodkov in oseb« (Smith 1992: 58). Kolektivna kulturna identiteta torej ne more obstajati, če ni skupnih spominov in občutka kontinuiranosti

³⁷ V strokovnem diskurzu sta se sicer oblikovala dva tabora. Prvi zavrača možnost, da državljani lahko posedujejo več različnih identitet istočasno, drugi pa trdi ravno nasprotno. Državljani imajo multiple identitete, ki si jih zamišljajo kot koncentrične kroge. Krogi - identitete pa se med seboj ločijo po intenzivnosti.

³⁸ Hüllse je analiziral metafore, ki se uporabljajo v evropskem integracijskem diskurzu. Zanimalo ga je, kateri tip evropske kolektivne identitete posamezne metafore konstruirajo.

znotraj kolektivitete. Vsaka kolektivna kulturna identiteta potrebuje lastno »etno-zgodovino« (prav tam), »kolektivno avtobiografijo« (Connerton v Pušnik 1999b: 21). Kot taka ni podvržena hitrim spremembam; velja namreč za trajno identiteto.

Kulturno utemeljena kolektivna identiteta je namreč nevidna in je zato utelešena v simbolnih predmetih in dogodkih: spomenikih, muzejih, knjigah, v kolektivnih slavih itd. Te simbolne reprezentacije so toliko bolj pomembne za tiste kolektivitete, ki so prevelike, da bi se lahko istočasno zbrale na določenem prostoru. Simbolne reprezentacije kulturne kolektivne identitete morajo biti javno dostopne za vse njene pripadnike. Javni prostor je namreč arena, kjer se ta identiteta oblikuje (glej Giesen 2002: 8).

Žagar (2003) trdi, da obstaja »neka« evropska identiteta, hkrati pa je ta evropska identiteta tudi raznolika.³⁹ Razlike pri razvijanju evropske identitete med ljudmi posameznih evropskih nacij pa so posledica različnih nacionalnih identitet, ki jih posamezniki imajo. Evropska in nacionalna identiteta nista izključujoči, temveč dopolnjujoči.⁴⁰ Žagar zagovarja idejo, da obstaja več raznolikih evropskih identitet, kar je posledica (zgodovinske) raznovrstnosti v Evropi. »Vendar pa imajo različne evropske identitete tudi skupne elemente, ki omogočajo formacijo skupne (krovne) kolektivne evropske identitete« (Žagar 2003: 4), ki je kompleksna in pluralna. »(Nova) skupna evropska identiteta mora in lahko obstaja le istočasno in v koeksistenci z drugimi identitetami, prisotnimi v Evropi«. Evropska in nacionalna identiteta sta tako inkluzivni in se ne izključujeta.⁴¹

Tudi Trandafoiujeva verjame v obstoj evropske identitete, saj je ta »dobro oblikovana, živa in zaželjena« (Trandafoiu 2006: 91). Toda kako si zamisliti to identiteto? »Zamišljati si 'evropskost' pomeni, da imaš na mizi polno majhnih delcev, ki jih želiš

³⁹ Do spoznanja je prišel med obiskom ZDA, kjer se je »zagotovo počutil Evropejec« in se je te svoje identitete tudi zavedal (Žagar 2003: 4). To svojo identiteto je delil z drugimi Evropejci iz drugih držav. Gre za »hegemonični značaj kolektivne identitete«, kot to opisuje Lutharjeva (v Pušnik 1999b: 13) oziroma za »binarno opozicijo« po Levi-Straussu (v Pušnik 2003: 297).

⁴⁰ Nekateri strokovnjaki (npr. Smith 1992) so evropsko identiteto razumeli kot nekompatibilno z nacionalnimi identitetami. Trdijo namreč, da evropska identiteta ni logična posledica evropske integracije, temveč gre za »plastično«, umetno ustvarjeno identiteto. Biti (postati) država članica torej pomeni ponotranjenje »evropskih« značilnosti, posebnosti in predsodkov, na katerih temelji Evropa kot celota. To pa pomeni, da bodo številne države prišle v protislovje z lastno tradicijo, zgodovino in vrednotami. Tako pa se zgodi, da so evropska in nacionalne identitete v nasprotju, izključujoče.

⁴¹ To podpirajo tudi rezultati raziskave, ki so jo Ruiz Jiménezova in sodelavci opravili v letu 2004. Potrdili so, da ljudje izražajo visoko stopnjo nacionalne identitete, četudi poudarjajo svojo evropsko identiteto. Raziskava je pokazala, da veliko Evropejcev poseduje dvojne identitete. Identiteti se sicer ne izključujeta, se pa razlikujeta po svoji intenzivnosti. Razlogi tičijo v tem, da sta identiteti drugačni, saj črpata pomen iz različnih virov. Zavezanost naciji predvsem določajo kulturni pogoji, medtem ko zavezanost Evropi temelji na instrumentalnih pogojih. Nacija se torej naslanja predvsem na jezik, kulturo, skupne prednike, zgodovino, simbole, pravice, meje, ponos in suverenost. Po drugi strani pa evropsko identiteto zaznamujejo predvsem skupna denarna valuta, gospodarstvo in svobodno gibanje (političen tip kolektivne identitete).

urediti v smiselno celoto – vendar pa podobe, ki jo moraš sestaviti – ne poznaš» (Bauman v Trandafoiu 2006: 98).

V strokovnem diskurzu so se pojavile težnje po konstrukciji skupne evropske identitete po enakem kopitu, kot se oblikujejo nacionalne identitete. To je bilo mogoče prek zgodovinskih mitov, značilnih za Evropo, prek skupnega kolektivnega spomina. Različni avtorji (glej Trandafoiu 2006, Giesen 2002, Jansen 1999, Schneider 1999, Jacobs in Maier 1998, Smith 1992) navajajo različne komponente (potencialne kulturne) evropske identitete:

a) zgodovinski dejavniki: politični procesi, ki potekajo na evropskih tleh, so medsebojno povezani. Tvorijo kompleksen sistem odnosov med ljudmi, razredi in državami. Skupna evropska zgodovina je tako vplivala na soodvisno evropsko skupnost (glej Jansen 1999: 28). Evropsko zgodovino v prvi vrsti zaznamujeta klasična Grčija in skupna pravna in politična zgodovina Rimskega imperija. Tradicija »polisa«, civilizacije in razumevanja politike so vplivali na celotno Evropo. Številni misleci in filozofi pa so postavili temelje žanrom evropske literature. Po drugi strani je Rimski imperij vplival na pojav ideje o javnih dobrinah, rimsko pravo pa je zaznamovalo pravni evropski sistem. Skupna je nadalje tudi humanistična tradicija. Le ta se veže na srednji vek, ki ga zaznamuje spor med Cerkvijo in Državo, na renesanso, reformacijo in razsvetljenstvo, ki ga opisujejo revolucije, vzpon človekovih pravic in svoboščin...itd.

b) kulturni dejavniki: EU poseduje skupno kulturo, ki pa jo istočasno zaznamuje tudi raznolikost te kulture. Raznolikost izhaja iz grško-rimske kulture na eni in germansko-slovanske kulture na drugi strani. Povezovalni element celotne evropske kulture pa je krščanstvo. Nastopilo je kot kreativna moč Evrope. Piccolomini gre še dlje (glej Horvat 2005: 228). Trdi, da je ključni gonilni mehanizem Evrope sovraštvo do muslimanov. Le-to naj bi bilo v Evropi kontingeno in ključno gonilo evropske civilizacije.

c) družbeni dejavniki: Evropa predstavlja eno geografsko, družbeno in gospodarsko področje. Države so se (ene prej, druge kasneje) razvijale po enakem vzorcu gospodarskega razvoja. EU tako poseduje skupno denarno valuto (evro), hkrati pa se povezuje tudi na področju skupnega evropskega raziskovanja, umetnosti in izobraževanja (npr. programi Socrates - Erasmus). Države članice združujejo še posvetni rituali (evropske volitve, 9. maj – dan Evrope) in skupni evropski simboli (zastava, himna, format dokumentov...).

d) politični dejavniki: Unija je zavzela kritično držo do svoje preteklosti, tj. prve in druge svetovne vojne, hkrati pa je razvila novo obliko samozavedanja. Razvila je lastno

ideologijo (mirna in demokratična Evropa); nadnacionalni pravni evropski sistem pa državljanom Evropske unije nudi temeljne pravice; Rimska pogodba zagotavlja pravice za delavce v EU.

e) odnos do imigrantov in gostujočih delavcev (outsiders): še posebej po letu 1992, ko so v Evropski uniji prišli v veljavo enaki potni listi, se je utrdil občutek »nas Evropejcev« proti »Drugim, Neevropejcem« (glej Smith 1992: 69).

f) arhitektura mestnega trga: Giesen (2002: 8) ugotavlja, da trgi evropskih mest ne služijo zgolj izmenjavi blaga. »El place municipale, la piazza di signoria, la plaza mayor, der Rathausplatz, stare miasto...itd. predstavljajo javni prostor, kjer se ljudje družijo in so v interakciji«. To je specifično za evropska mesta.

Vzpon evropske identitete tako ne (bo) ogroža(l) nacionalnih identitet. Morda lahko naivno trdim, da se to kaže tudi v praksi. Podoba evra namreč govori temu v prid. Euro bankovci (in ena stran evro kovancev) so enotni v vseh državah članicah. Na njih so upodobljeni mostovi, okna in vrata, ki predstavljajo sloge različnih obdobj (skupne) evropske kulturne zgodovine. Po drugi strani pa evro kovanci dopuščajo vsaki državi članici možnost, da se (kljub skupni evropski identiteti) predstavi kot posamezna nacionalna država s svojo lastno identiteto. Vsaka nacionalna država (članica EU) na hrbtni strani svojih kovancev izbere motiv, ki najbolje predstavlja kulturo, preteklost in s tem identiteto svoje države.

3. AVSTRIJA IN AVSTRIJCI V OČEH IZBRANIH SLOVENSKIH MEDIJEV – lingvistična analiza

3.1 VZOREC IN METODA ANALIZE

Analiza novinarskih prispevkov izbranih slovenskih medijev temelji na odkrivanju specifičnih reprezentacij Avstrije/Avstrijcev glede na medijsko oceno slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosov in pripadajoče politične situacije. Zanima me namreč kakšne te reprezentacije so, ali se prek različnih zgodovinskih obdobjih spreminjajo in katerim političnim okoliščinam lahko te spremembe pripišemo.

V analizo so zajeta tri različna zgodovinska obdobja, ki sovpadajo s časom kritičnih točk v slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosih: 50-ta in 90-ta leta prejšnjega stoletja ter obdobje 2005/06. Obdobje 50-ih let predstavljajo trije meseci - oktober 1950, maj 1955 in september 1958, ki skupaj ponudijo 35 novinarskih prispevkov primernih za analizo. Iz 90-ih let črpam 65 novinarskih prispevkov, ki izhajajo iz septembra in oktobra 1999. Zadnje obdobje analize pa obsega 86 prispevkov iz novembra 2005 ter januarja, aprila in maja 2006.

Predmet analize so vsi tisti novinarski prispevki, ki se bodisi dotikajo odnosa med Avstrijo in Slovenijo ali pa ponudijo specifično reprezentacijo Avstrije/Avstrijcev. Novinarski prispevki, ki do avstrijskega naroda in meddržavnih slovensko-avstrijskih odnosov pristopijo »izolirano«, tj. ne ponudijo reprezentacije Avstrije/Avstrijcev, ne podajo ocene slovensko-avstrijskih odnosov in npr. Avstrijo navedejo le kot kraj nekega dogodka, v analizo niso zajeti. Skupen vzorec v analizo zajetih novinarskih prispevkov je 186.

Novinarske prispevke, ki sem jih našla v časopisnih arhivih Slovenske knjižnice v Ljubljani in ob rednem spremljanju aktualnih novinarskih prispevkov, črpam iz naslednjih tiskanih medijev: *Slovenski poročevalec*, *Ljubljanski dnevnik*, *Vestnik* in *Mladina* (50-ta leta 20. stoletja). Te medije uporabim tudi za analizo ostalih obdobj (namesto *Slovenskega poročevalca* uporabim njegovega naslednika *Delo*, namesto *Vestnika* pa naslednika *Večer*). Za analizo 90-ih let 20. stoletja in obdobja 2005/06 uporabim še revijo *Mag* ter za zadnje obdobje še prispevke dveh osrednjih informativnih oddaj *Televizije Slovenija – TV*

Dnevnik in *Odmeve*.⁴² Te medije uporabim zato, ker veljajo za osrednje slovenske tiskane medije posameznega obdobja. Namenoma v analizo ne vključim informativne oddaje komercialne televizije (kljub največji gledanosti med dnevnimi informativnimi oddajami) in tako v analizo vključim informativni oddaji, ki sta produkt nacionalne televizije.

Za nadaljnjo obdelavo novinarskih prispevkov vsakega posameznega v analizo zajetega obdobja sem izbrala diskurzivno analizo, ki predstavlja interdisciplinarno področje raziskovanja in odkriva »/.../kakšno vlogo v procesih reprodukcije moči igrajo posamezne jezikovne strukture, govorne strategije in druge lastnosti teksta« (Čepič in Vogrinčič 2003: 313). Za diskurzivno analizo je potrebno izpostaviti, da je diskurz družbeni fenomen, ki odraža ideologijo in je vedno družbeno pogojen ter je zato potrebno pri analizi upoštevati tudi njegov kontekst, tj. »kompleksne situacije, v katerih nastaja in poteka« (Čepič in Vogrinčič 2003: 314). Tudi pri analizi medijskih reprezentacij Avstrije upoštevam kontekst v katerega je tekst postavljen, in sicer zgodovinskega (kakšna je medijska ocena slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosov in kakšna je takratna politična situacija).

V analizi reprezentacij Avstrije in Avstrijcev v slovenskih medijih izpostavljam lingvistično analizo teksta, ki temelji na analizi besedišča, ta pa vključuje analizo posameznih besed (mikro analiza) in pa analizo posameznih tem (makro analiza),⁴³ pri čemer se v nalogi osredotočim predvsem na analizo pomenov. Izpostavljam torej analizo leksikalizacije, tj. »izbire besed, s katerimi se izražajo posamezni pojmi« (Čepič in Vogrinčič 2003: 329).

Diskurzivno analizo tako usmerjam na analizo jezika. Usmerjenost na jezik po eni strani izhaja iz razumevanja diskurza kot oblike družbene prakse, ki se nanaša na specifično rabo jezika, po drugi strani pa je pomembna tudi dialektičnost odnosa med jezikom in drugimi družbenimi elementi. Jezik namreč deluje družbeno in ideološko, saj

⁴² *Vestnik* je začel izhajati že leta 1945 in je veljal za osrednje informativno-politični list vezan na konkretno regijo in pokriva območje Štajerske. Leta 1952 se je preimenoval v *Večer*. *Dnevnik* je nekoliko kasnejšega datuma. Začel je izhajati leta 1951 kot *Ljubljanski dnevnik*, leta 1968 pa je dobil današnje ime. Časopis *Delo* pa je prvič izšel leta 1959. Nastal je kot posledica združitve *Ljudske pravice* in *Slovenskega poročevalca*. *Mag* je začel izhajati šele leta 1995. Revija *Mladina* pa je naslednica glasila mladinske OF - *Mlada Slovenija*, ki se je leta 1943 preimenovala v *Mladino*. Po osamosvojitvi 1991 se je *Mladina* preoblikovala iz opozicijskega časopisa v informativno-politično revijo. Oddaji *TV Dnevnik* in *Odmevi* pa predstavljata sveže novice ter analize najpomembnejših dogodkov dneva.

⁴³ Tema (*topic*) je namreč tisto, o čemer nek tekst govori. Gre torej za inherentni del vsebine teksta in predstavlja povzetek, bistvo podanih informacij in kot taka predstavlja makro pozicijo (glej van Dijk 1988a: 31). Makroanalizi pa ne namenjam posebnega poglavja, tj. ne izpostavljam zgolj stavkov, ki predstavljajo specifičen diskurz o Avstrijih, ampak te makropozicije navajam v povezavi s specifičnimi reprezentacijami Avstrije/Avstrijcev na mikro ravni, saj te semantične makrostrukture določajo lokalne pomene, tj. način branja teksta (glej van Dijk 2005: 5).

reproducira in transformira družbeno strukturo, odnose in identitete – konstruira svet, hkrati pa je sam družbeno ustvarjen (glej Fairclough 1995: 5). Pomembna pa je tudi zgodovinskost jezika, diskurza (glej Fairclough 2003: 3, 203-204). Skozi čas so namreč nastopile družbeno-ekonomske spremembe, ki so vplivale na posamezne vidike družbenega življenja, hkrati pa so te spremembe transformirale tudi jezik. Tudi analiza reprezentacij Avstrije/Avstrijcev zajema daljše časovno obdobje, v katerem so nastopile družbeno-politične spremembe, zato me zanima, kako se politične spremembe odražajo v medijskem diskurzu o Avstriji/Avstrijcih.

Pri analizi novinarskih prispevkov se tako osredotočim na to, kakšne so reprezentacije Avstrije/Avstrijcev, v kakšni povezavi so te reprezentacije s politično situacijo in ali se skozi čas spreminjajo. Pri tem se naslanjam na predhodno izdelan kodirni list, katerega tridelna vsebina temelji na »multifunkcionalnosti teksta« (Fairclough 1995: 58). Pri analizi novinarskih prispevkov se osredotočim na to, 1. kako so akterji predstavljeni (negativno, pozitivno, s kom/čim se jih primerja, katere negativne ali pozitivne lastnosti se jim pripisuje, kakšne so konotacije teh opisov itd.), 2. kakšna je medijska ocena slovensko-avstrijskih odnosov, ki jo razumem kot posredno in neposredno izraženo vrednotenje meddržavnih odnosov v medijih in ga bralec zazna kot dobro, polno sodelovanja ali pa slabo in polno konfliktov (pozornost namenim tudi izpostavljanju različnih dihotomij) in kako so predstavljene vezi med avstrijskimi politiki (sodelovanje, konfrontacija) v odnosu do slovenske države ter 3. kako se te reprezentacije in medijske ocene slovensko-avstrijskih odnosov naturalizira in legitimira.

V nadaljevanju naloge sledi predstavitev rezultatov diskurzivne analize, kjer predstavljam tudi tipične primere predstavljanja akterjev, ocen meddržavnih odnosov in pripadajoče naturalizacije in legitimacije. Primeri so navedeni v obliki citatov (kadar gre za celotne povedi), posamezne analizirane besede pa so zapisane *poševno*.

3.2 ANALIZA IZBRANIH NOVINARSKIH PRISPEVKOV

3.2.1 Analiza prispevkov iz 50-ih let 20. stoletja

»/.../takrat so se priplazile na dan vse tiste golazni, ki so se v znamenitem letu nezadostnega obračuna poskrile v mišje luknje: šovinizem, germanska prepotentnost, 'Herrenvolk', zaničevanje 'vindišarjev', strah pred 'slovansko nevarnostjo'«.
(Večer, september 1958)

Analiza novinarskega poročanja o Avstriji/Avstrijcih v 50-ih letih prejšnjega stoletja temelji na gradivu zbranem v treh mesecih – oktobra 1950, maja 1955 in septembra 1958. Za analizo primernih prispevkov tega obdobja je le 35. Prevladujoči tematiki analiziranih novinarskih prispevkov sta manjšinska problematika in zgodovinski podpis ADP. Tematiki sta namreč povezani, saj po podpisu državne pogodbe, ki je manjšinam zagotavljala pravice, Avstrija določil le-te ni spoštovala, kar pa je vplivalo na zaostrene meddržavne odnose. Skladna s tem je torej slaba medijska cena odnosov med Slovenijo in Avstrijo ter tudi Slovenijo in Koroško (vlado). Ti odnosi so predstavljeni kot polni konfliktov, ki izhajajo iz spomina na »nepravičen in režiran« koroški plebiscit, ukinitve dvojezičnega šolstva in kršenja pravic slovenske manjšine na Koroškem:

»/.../izrabiti koroški plebiscit in njegovo proslavljanje za znak, s katerim se bo začela še bolj zagrizena šovinistična gonja proti slovenski narodni manjšini na Koroškem, in kot namig za novo, še bolj goreče razpihovanje mržnje pri Avstrijcih tako proti koroškim Slovencem, kakor proti Jugoslaviji«.⁴⁴

Analizirani prispevki, ki so slovensko-koroške odnose ocenili kot slabe, so tako ocenili tudi slovensko-avstrijske odnose. S tem sovпада tudi izpostavljanje sodelovanja med uradnim Dunajem in Koroško vlado. Izbrani slovenski mediji so namreč potezo uradnega Dunaja, da sodeluje s koroško vlado – pod okriljem katere se zatirajo pravice slovenske manjšine – ocenili kot slabo. Ta negativna ocena pa se je prenesla tudi na odnose Slovenije z uradnim Dunajem, kar pomeni, da je v analiziranih prispevkih obdobja 50-ih let prejšnjega stoletja zaslediti, da lokalna polemika določa meddržavne odnose na nacionalni ravni: »Vodstvo narodnega sveta koroških Slovencev opozarja v svojem pozivu, da mora avstrijska vlada na Dunaju reševati probleme manjšine. Tudi sam predsednik

⁴⁴ Poudarila A.M.; Slovenski poročevalec: Pripombe k pojasnilu lista »Die neue Zeit« (5.10.1950), 1-2.

pokrajinske vlade Wedenig je ob vsaki priložnosti zavračal s sebe odgovornost za manjšinske šole«. ⁴⁵

Kljub slabi oceni odnosov pa se v analiziranih prispevkih 50-ih let 20. stoletja omenja gospodarsko sodelovanje in vsesplošno podporo med državama. Predsednik Tito je v svoji čestitki Avstriji ob podpisu ADP zapisal: »Prepričan sem, da bo to dejanje/.../ pozitivno delovalo ne samo na nadaljnji razvoj dobrih sosedskih odnosov in tesnega prijateljskega sodelovanja med našima dvema državama, ampak bo predstavljalo tudi velik prispevek k ustalitvi miru«. ⁴⁶

Vzporedno s slabo medijsko oceno odnosa med Slovenijo in Avstrijo pa prevladuje negativna reprezentacija akterjev, saj sta tako Avstrija kot Koroška v večini reprezentirani negativno: »Na vse naše zahteve, predloge in intervencije pri oblastvenih organih so nam dajali obljube, ki jih nikoli niso izpolnili, medtem ko so šovinistični krogi vse bolj množili napade na slovensko manjšino, ki so dosegli vrhunec v šolski stavki in napadih na dvojezične šole«. ⁴⁷

»Njihovo« negativnost pa se neposredno izpostavlja tudi z vpadljivimi naslovi tipa »Rušenje sožitja«, ⁴⁸ »Prekršene obljube«, ⁴⁹ »Obljub nikoli niso izpolnili«, ⁵⁰ s čimer avtor doseže večji učinek pri utrjevanju svoje negativne reprezentacije. Prek naslova avtor namreč uvede način branja osrednjega besedila novinarskega prispevka. Negativna reprezentacija Avstrije/Avstrijcev v naslovu bralcu namreč služi kot predispozicija za razumevanje dogodkov opisanih v prispevku. Naslov ima namreč pomembno funkcijo, saj povzema najpomembnejše informacije izražene v novinarskem prispevku in hkrati usmerja bralčevo predelavo teksta po v naprej določenem načinu in mu pri branju teksta služi kot kompas (glej Erjavec 2001: 708, Saxena 2006: 17). Naslov je namreč tisti, ki uokvirja zgodbo in celotnemu tekstu (novinarskemu prispevku) organizira pomen (glej van Dijk 1988b: 173). Kot tak predstavlja makro strukturo, tj. »globalne pomene, ki organizirajo lokalne pomene besed in stavkov celotnega diskurza« (prav tam), hkrati pa sprožijo bralčevo predhodno znanje, ki je potrebno za razumevanje teksta (glej Bell v Erjavec 2001: 708).

Od vseh negativnih opisov prevladujejo negativni opisi Avstrije/Avstrijcev. Po drugi strani pa se pozitivne lastnosti pripisuje večinoma Sloveniji/Slovincem, kar pa

⁴⁵ Slovenski poročevalec: Protest »Zarje« (22.9.1958), 2.

⁴⁶ Slovenski poročevalec: Čestitki Avstriji (16.5.1955), 1.

⁴⁷ Slovenski poročevalec: Prekršene obljube (29.9.1958), 1.

⁴⁸ Slovenski poročevalec, 28.9.1958, 3.

⁴⁹ Slovenski poročevalec, 29.9.1958, 1.

⁵⁰ Večer, 29.9.1958, 2.

sovpada z idejo van Dijkovega ideološkega kvadrata (glej Čepič in Vogrinčič 2003: 328), ki loči štiri glavne poteze predstavljanja akterjev: poudarjanje pozitivnih informacij o »nas« in negativnih informacij o »njih« ter prikrivanje pozitivnih informacij o »njih« in negativnih informacij o »nas«. Namen takega opisovanja je torej v tem, da se negativno reprezentacijo »Drugih« relativizira s pozitivnimi opisi »Nas« in se jo nato še naturalizira. Gre torej za dihotomno opisovanje odnosa mi – drugi, ki ga opazimo tudi v analiziranih prispevkih. Slaba ocena odnosov med Avstrijo in Slovenijo je podkrepljena tudi z vzpostavljanjem dihotomij med državama. Prevladujeta dihotomiji moč – nemoč ter nasilnost – mirnost. Avstrija/Avstrijci, ki so prikazani kot ekonomsko, politično in socialno močnejši, povzročajo nemir in so nasilni zatiralci Slovencev, slednji pa so predstavljeni kot nemočne zatirane žrtve, zavezane miru: »S tem razpisom (*Wedenigov razpis za ukinitve obveznega slovenskega pouka v nižjih in višjih osnovnih šolah, op.p.*) niso kaznovani tisti, ki so hujskali in povzročali nemir, temveč oni, ki so se iskreno borili za politiko mirnega skupnega življenja obeh narodov, ki se je začela po vojni«. ⁵¹

Pri večinsko negativnih reprezentacijah Avstrije bralec zazna tudi pozitivne opise, medtem ko je Koroška označena izključno negativno. Avstriji/Avstrijcem in Koroški se predvsem očita, da so politično in nacionalno nestrpní, da ne spoštujejo pravic manjšin in kršijo njene že pridobljene pravice, da razpihujejo sovraštvo, da so hinavci in izkoriščevalci ter da dajejo obljube, ki jih ne morejo izpolniti in grozijo. Gre torej za lastnosti, ki se navezujejo na avstrijska dejanja ob koroškem plebiscitu in nespoštovanju ADP. V skladu z negativnimi reprezentacijami Avstrije in njene politike je tudi enačenje le-te z nacizmom, kar pa se ne pojavlja pogosto. Nekatera poimenovanja Avstrije/Avstrijcev, ki se pojavijo v tem obdobju, pa nosijo tudi ekspresivno konotativno noto, kar pomeni, da gre za močno čustveno obarvane besede, pomene oziroma zveze: »Avstrijci so na *zverinski* način ubijali in z *divjaškim* zmagoslavjem zvlekli njegovo truplo...« ⁵² ali pa »*Sovražnik* je bil sprva presenečen«. ⁵³ Takšno čustveno nabito izrazje avtorju namreč omogoči, da vzpostavi tesnejši stik z naslovnikom, ki o upovedanem niti ne dvomi, saj so njegovi spomini na preteklost še zelo živi.

Poleg ekspresivno obarvanih poimenovanj Avstrije/Avstrijcev, pa se pri omenjanju akterjev uporabljajo še generalizacija (*Avstrija, Republika Avstrija, avstrijski narod/ljudstvo/državlani*), nominacija (*avstrijski kancler ing. Julius Raab, predsednik pokrajinske vlade Wedenig, predsednik koroške deželne vlade dr. Arthur Lemisch* itd) in

⁵¹ Slovenski poročevalec: Rušenje sožitja (28.9.1958), 3.

⁵² Poudarila A.M.; Slovenski poročevalec: Franc Malgaj in prva koroška ofenziva (6.10.1950), 2.

⁵³ Poudarila A.M.; prav tam.

kategorizacija, kjer prevladujejo poimenovanja akterjev, kot so *naša (severna) soseda, sosedna Avstrija* in *sosednja država*. Edino nepersonalizirano poimenovanje je institucionalizacija, ki se navezuje pretežno na poimenovanja tipa »*Koroška pokrajinska vlada* in *vlada na Dunaju* nista upoštevali niti enega predloga manjšinskih zastopnikov«. ⁵⁴

Kljub vsem tem negativnim potezam, pa se Avstriji/Avstrijcem pripisuje tudi zavzemanje za utrditev miru in mirno reševanje sporov. Pozitivni lastnosti sta namreč povezani s podpisom ADP, s katerim se je Avstrija zavezala mirnemu reševanju sporov in prijateljstvu z vsemi narodi.

Negativne reprezentacije Avstrije/Avstrijcev in Koroške so nato naturalizira, predstavi kot nekaj naravnega in splošno znanega ter legitimira v bralčevih očeh. Naturalizacija poteka predvsem prek uporabe retoričnih figur, kot so retorična vprašanja in metafore (»*Celovski zmaj bruha ogenj*«⁵⁵) – pojavljajo se še vzkliki, dialize, pregovori/rekla, zamolki, evfemizmi, nagovori in komparacije – ter navajanja negativnih lastnosti »*Drugih*«, s čimer se – ob že prisotni negativni reprezentaciji Avstrije/Avstrijcev – »njihovo negativnost« še dodatno utrdi kot nekaj »naravnega« in samoumenavnega:

Na celovski realki imajo ravnatelj, ki je bil včasih hud in prepričan nacist. Danes je ravnatelj realke. Ondan je ta ravnatelj srečal na stopnišču slovenskega dijaka, tretješolca Mateja. Kdo ve, kaj mu na njem ni bilo všeč. Najbrž, da je eden najboljših učencev na slovenski gimnaziji. Nenadoma je namreč stegnil roko in tako udaril mirnega fanta, da je ta padel po tleh. Uro nato je zdravnik ugotovil nevarno poškodbo gornjega dela hrbtenice. Gospoda ravnatelja pa seveda ni prijavil policiji, kar bi moral storiti...⁵⁶

Legitimacija pa se po drugi strani realizira pretežno prek ustvarjanja mitov, ki še dodatno poudarjajo kolektivni spomin našega naroda. V Slovenskem poročevalcu so zapisali:

Slovensko Koroško smo l. 1920 prvič izgubili po krivdi naših zaveznikov iz prve svetovne vojne, drugič smo lepo koroško zemljo izgubili spet po krivdi zaveznikov iz druge svetovne vojne, čeprav so naši narodi v obeh svetovnih vojnah žrtvovali ogromne krvave in materialne žrtve za skupno zavezniško stvar.⁵⁷

⁵⁴ Slovenski poročevalec: Prekršene obljube (29.9.1958), 1.

⁵⁵ Večer: Celovski zmaj bruha ogenj (30.9.1958), 2.

⁵⁶ Večer: Celovski zmaj bruha ogenj (30.9.1958), 2.

⁵⁷ Slovenski poročevalec: Koroški plebiscit 1920 – pretvorba resnice in pravice (6.10.1950), 4.

Tesno povezana z negativnimi reprezentacijami Avstrije/Avstrijcev in Koroške ter slabo oceno slovensko-avstrijskih/koroških odnosov pa je tudi vzpostavitev zamišljene skupnosti Slovencev v matični državi in Slovencev na avstrijskem Koroškem. Pozitivna reprezentacija Avstrije in zamišljena skupnost Slovencev in koroških Slovencev sta izključujoči: »Potegnjena črta je /.../naše brate Korošce potisnila v naročje nadaljnjemu nacizmu in kulturnemu zatiranju. Zahtevamo pravico za *brate*, ki se še dalje bore za svobodo. Korošci onstran meje so in bodo ostali *naši bratje in del našega naroda*«. ⁵⁸ Interpretacija preteklosti, zgodovine manjšinske problematike je tisti mit, na podlagi katerega se ljudje zamišljajo v skupnost. Temelj zamišljene skupnosti Slovencev in koroških Slovencev je torej vse tisto, kar je bilo izbrano, zapisano in nepozabljeno. Gre torej za kolektivni spomin o zatiranju slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem, ki ga imajo Slovenci z obeh strani Karavank.

3.2.2 Analiza prispevkov iz 90-ih let 20. stoletja

»Haider je v zahodnoevropskem političnem prostoru že dolgo pojem nevarnega, predvsem pa nesprejemljivega političnega gobezdala«.

(Šetinc Mile: Dnevnik, oktober 1999)

V času od septembra do oktobra 1999 je bilo zbranih 65 za analizo ustreznih novinarskih prispevkov. Med analiziranimi prispevki sta v ospredju dve sorodni tematiki – parlamentarne volitve v Avstriji ter problematika jedrske elektrarne Krško (JEK) in pogojevanje vstopa Slovenije v EU. Jedrska »varnost« ⁵⁹ je bila namreč predvolilno zlato marsikaterega avstrijskega politika. Novinarski prispevki so se pogosto dotikali tudi koroškega deželnega glavarja Jörga Haiderja – njegove osebnosti, prepričanj in preteklih dejanj. Kljub temu pa je bila manjšinska problematika redko prisotna tema.

Opisana politična situacija generira slabo medijsko oceno slovensko-avstrijskega in slovensko-koroškega odnosa. Slednji so ocenjeni izključno kot slabi in polni konfliktov, medtem ko se pri slovensko-avstrijskih odnosih pojavijo tudi bolj vzpodbudne ocene: »/.../želim pa poudariti, da je Avstrija pripravljena *pomagati Sloveniji*«. ⁶⁰ Koroška vlada

⁵⁸ Poudarila A.M.; Mladina: Naši mejniki (11.10.1950), 1.

⁵⁹ V resnici ni šlo za varovanje okolja, temveč se je izkazalo, da so avstrijske politične stranke v predvolilnem boju potrebovale temo, ki bi pri volivcih vzbudila pozornost. Vprašanje varnosti JEK so nato zaostriili do te mere, da preprosto pometanje pod preprogo ni bilo več mogoče, saj je avstrijska javnost pričakovala odgovore in ukrepe.

⁶⁰ Delo: Naprave v jedrski elektrarni Krško niso ameriške (Mašanović Božo, 6.9.1999), 16.

je v očeh izbranih slovenskih medijev vendarle tista, ki s svojim delovanjem krši pravice slovenske manjšine, medtem ko odnose med Slovenijo in Avstrijo določata še medsebojna pomoč in sodelovanje: gospodarsko, kulturno in – vezano na alpsko identiteto – ekološko sodelovanje.

Slaba medijska ocena slovensko-avstrijskega/koroškega odnosa pa prispeva tudi k konstrukciji »Mi« skupine Slovencev nasproti Avstrijcem kot »Drugim«, česar pa v prejšnjem analiziranem obdobju ni zaslediti. Predvsem avstrijsko ogrožanje slovenskega vstopa v EU, ki je Slovencem predstavljalo neko zunanjo nevarnost, je vplivalo na unifikacijo znotraj slovenskega naroda:

»In če skupaj s svojimi eksperti *dvomijo* o seizmološki resničnosti JEK, potem *jim dovolimo*, da bodo *njihovi* strokovnjaki opravili mikrosezimološke meritve na lokaciji 'naše' nuklearke/.../. A komu verjeti, če se bodo podatki in interpretacije razlikovali? Naši ali *njihovi* različici?«⁶¹

Slaba ocena slovensko-avstrijskih/koroških odnosov je v tem analiziranem obdobju v nasprotju s pričakovanji, prav tako pa je redko zaznati konstitutivne elemente alpske kulture. Največkrat se pojavita zavest o skupnem alpskem okolju in skrb za okolje: »A ob tem sodelujemo z Avstrijci tam/.../, kjer nas ob vstopu v EU močno žuli; regionalni razvoj v navezi na kmetijsko politiko, zeleni turizem in raba obnovljivih virov energije«.⁶² Analizirani prispevki 90-ih let prejšnjega stoletja torej ne pokažejo pogoste prisotnosti konstitutivnih elementov alpske kulture in identitete. Kljub vsebinskemu temelju, ki ga je nudila za iznajdbo novih pomenov običajem, navadam in simbolom pomembnih za konstrukcijo nacionalne identitete Slovencev po osamosvojitvi, pa v septembru in oktobru 1999 le ni imela dovolj moči za prevlado nad političnimi konflikti in interesi, tj. pogojevanjem vstopa Slovenije v EU z zaprtjem JEK in manjšinsko problematiko.

Ob izpostavljanju skupnega alpskega prostora in skrbi za okolje v analiziranih prispevkih, so slovensko-avstrijski odnosi ocenjeni dobro, negativnih reprezentacij Avstrije/Avstrijcev ni, nakazuje pa se tudi občutenje »Mi skupine« med Slovenci in Avstrijci. Vendar pa je skupnost Slovencev in Avstrijcev nakazana zelo redko, v analiziranih prispevkih tega obdobja namreč prevladuje poudarjanje skupnosti in sodelovanja Slovencev z »drugimi«, pretežno slovanskimi narodi. Izpostavljenje te skupnosti je skladno s prevladujočimi negativnimi reprezentacijami Avstrije in se veže na

⁶¹ Poudarila A.M.; Delo: Razum in čustva (Klemenc Andrej, 11.9.1999), Sobotna priloga, 34.

⁶² Delo: Razum in čustva (Klemenc Andrej, 11.9.1999), Sobotna priloga, 34.

podobne težave, ki jih imajo države/narodi v odnosu do Avstrije – in to nas povezuje: »*Ne le Slovenija, tudi Slovaška in še kdo se jezi na Avstrijo*«. ⁶³ Poudarjanje take skupnosti je dodatni vir negativnih reprezentacij Avstrije, ki se jih tako legitimira, saj se poleg »Nas« Slovencev z avstrijsko negativnostjo soočajo tudi »Drugi«.

V skladu z negativno medijsko oceno odnosa med Slovenijo in Avstrijo so tudi prevladujoče negativne reprezentacije tako Avstrije/Avstrijcev kot Koroške. Tudi v tem obdobju sta Avstrija in Koroška povezana subjekta. Lokalna politika ima še vedno velik vpliv na nacionalno politiko in tako negativne reprezentacije Koroške/koroškega deželnega glavarja sovpadajo z negativnimi reprezentacijami Avstrije. Jedro negativnih reprezentacij Avstrije je zbir negativnih lastnosti in dejanj, ki jih slovenski novinarji ali politiki pripisujejo koroškemu deželnemu glavarju Jörgu Haiderju. ⁶⁴ Vse negativne lastnosti, ki jih le-ta ima, se pripisuje tudi Avstriji/Avstrijcem, saj so ravno Avstrijci njega in njegove ideje na volitvah podprli. Avstrija je bila v tem obdobju personificirana v Haiderju:

Nadvse zaskrbljujoč preobrat se je zgodil tudi v zavesti ljudi. Če je pred leti svobodnjaški referendum, naperjen proti tujcem, še izzval demonstracijo, med katero je v morju lučk proti ravnanju svobodnjakov protestiralo na deset tisoče ljudi, ter so se nanj ogorčeno odzvale tudi vse druge stranke, je letošnje še veliko bolj grobo hujskanje svobodnjakov proti tujcem dolgo ostalo brez ogorčenega odmeva. ⁶⁵

Največ obtožb Haiderja in s tem tudi Avstrije/Avstrijcev leti na ksenofobično, sebično in brezbrizno vedenje, koketiranje z nacistično ideologijo, kršenje določil ADP in sovraštvo do slovenske manjšine ter ogrožanje bilateralnih odnosov, ⁶⁶ kar pa je povezano s pogosto prisotno dihotomijo moč – nemoč. Avstrija/Avstrijci so namreč prikazani kot gopodarsko in politično močnejši, zaradi česar imajo možnosti za oviranje slovenskih pridružitvenih pogajanj EU. Poleg vseh omenjenih negativnih lastnosti, pa se v analiziranih prispevkih septembra in oktobra 1999 pojavijo tudi žaljivi opisi Haiderja:

Haider simbolizira nemir, hujskanje, konflikte in kliče na plan somišljenike. Zveze s koroškim pronacističnim Heimatdienstom so javno dokazane, povezave le-tega s tržaškimi fašisti prav tako. Le malo domišljije je treba za sklepanje, da so mu blizu

⁶³ Dnevnik: Jedrska histerija še traja (Kalčič Vesna, 8.10.1999), 39.

⁶⁴ 3. oktobra 1999 so v Avstriji potekale parlamentarne volitve, na katerih so se odlično uvrstili svobodnjaki Jörga Haiderja s svojimi skrajno desničarskimi idejami in postali ena izmed vladnih strank.

⁶⁵ Dnevnik: Avstrijcem ni več zabavno (Kalčič Vesna, 2.10.1999), 24-25.

⁶⁶ Avstrijci so vztrajali pri zaprtju jedrske elektrarne Krško in s tem pogojevali vstop Slovenije v EU.

tudi mogočne organizacije Nemcev, izgnanih po drugi svetovni vojni iz Vzhodne Evrope. Haider na oblasti deluje kot možni katalizator revanšizma, kar ogroža temelje povojne evropske civilizacije, spravo med Nemčijo in Poljsko ter Češko, položaj narodnih manjšin v Avstriji, širitev Evropske unije, enotno evropsko valuto.⁶⁷

Zaradi prevladujočih negativnih reprezentacij Avstrije/Avstrijcev ter Koroške in Haiderja je pozitivnih opisov izredno malo. Največ izmed vseh negativnih opisov leti na Avstrijo/Avstrijce, prav tako pa jim pripada tudi večina pozitivnih opisov. V tem primeru pa ne moremo govoriti o veljavnosti van Dijkovega ideološkega kvadrata, saj je tudi dihotomno opisovanje »nas« kot boljših in »njih« kot slabših zelo redko zaslediti. Slovenija je v analiziranih prispevkih predstavljena namreč izredno kritično, saj se ji očita pasivnost in nesamozavest v zunanji politiki.

Pri Avstrijcih se izpostavlja njihovo pripravljenost na dialog in gospodarsko uspešnost, kar izhaja predvsem iz hitre prilagoditve zahtevam EU, medtem ko je Haider označen kot razumen in pragmatičen politik, ki prisluhne ljudem. Zanimivo je tudi to, da so vse pozitivne opise tako Avstrije kot Haiderja podali bodisi slovenski novinarji ali pa politiki in ne gre za povzemanje avstrijskih virov.

Tudi tokrat se bralec sooči z negativnimi reprezentacijami Avstrije/Avstrijcev in Koroške že prek v oči bodečih kratkih besednih zvezah v naslovih: »Haider *grozi* vladi«,⁶⁸ »*Grožnje* s severa«,⁶⁹ »Haiderjev otroški ček *sporen*«. ⁷⁰ Tako negativno obarvano naslovje pa je za negativne reprezentacije Avstrije/Avstrijcev toliko bolj pomembno že zato, ker se novinarska besedila pretežno berejo le prek naslovov, bralci pa se s preostalim besedilom sploh ne seznani (glej Kalin Golob in Poler Kovačič 2005: 293). Omenjeni vpadljivi hiperbolični naslovi (uporaba presežnikov, pretiravanj) so torej lahko tudi zavajajoči, če se bralec ne sooči s preostalim besedilom novinarskega prispevka.

V tem analiziranem obdobju je opazna tudi reprezentacija posameznih avstrijskih politikov, tj. koroškega deželnega glavarja Jörga Haiderja in zveznega kanclerja Viktorja Klime. Slednji je v analiziranih novinarskih prispevkih reprezentiran pozitivno, Haider pa negativno. Skladno s tem pa je predstavljen tudi njun odnos. Ob pozitivnih reprezentacijah kanclerja Klime, se izpostavlja konfrontacijo v njegovem odnosu s Haiderjem: »Klima je namreč po Haiderjevem napadu na našo državo in odprti gonji nemškonacionalnih organizacij proti koroškim Slovencem na omenjeni proslavi /.../napovedal, da bo po

⁶⁷ Delo: Izboljšani Haider je še vedno Haider (Drčar Murko Mojca, 7.10.1999), 3.

⁶⁸ Delo (Lukan Ivan), 3.9.1999, 1.

⁶⁹ Delo (Vidmajer Saša), 9.9.1999, 1.

⁷⁰ Dnevnik (vk), 1.10.1999, 38.

telefonu poklical premiera Janeza Drnovška ter pojasnil zadevo in jo tako pomiril«. ⁷¹ Politika sta namreč v konfliktu zaradi različnih pogledov, ki jih imata glede (ne)diplomatskega vodenja bilateralnih odnosov. Klimino razumevanje bilaterale je Slovencem bližje, zato so reprezentacije zveznega kanclerja pozitivne.

Ne samo, da je Haider reprezentiran negativno, ampak se ga še dodatno predstavlja kot konfliktno osebo. Izpostavlja se njegove konflikte in nestrinjanja z različnimi subjekti – židovsko skupnostjo, številnimi institucijami in tudi politiki: »Ugledni politiki, kulturni delavci in inteligenca, na čelu z znanim avstrijskim diplomatom Wolfgangom Petritschem/.../ pozivajo prebivalstvo, naj se 12. novembra na Dunaju udeleži zborovanja proti 'pohaiderjevanju' avstrijskega političnega ozračja«. ⁷² Pri reprezentaciji Haiderja pa so prisotna tudi enačenja politika z živalmi. Gre za močno prisotno ekspresivnost avtorjev, ki ga bodisi enačijo z volkom ali pa celo morskim psom: »Es kommt *der Hai*...« ⁷³ in »*Volk* z dlako ne menja tudi svojega značaja, je bilo moč ugotoviti/.../, ko je šef svobodnjakov odvrget svojo državniško držo«. ⁷⁴ Enačenje z volkom pa lahko nadalje razumemo tudi kot vsebino pregovora, ki poudarja, da človek ne more zatajiti svojega bistva. To pomeni, da Haider nevaren pač je, ker je to v njegovem bistvu. Enačenje z živalmi je v funkciji transgresije racionalnega v iracionalno (glej Tileaga 2006: 34). Haider je prek teh opisov dehumaniziran, zanika se njegove človeške poteze. Tako volk kot morski pes namreč veljata za krvoločni in nevarni živali, ki človeka napadeta, ko se počutita ogrožena. Ta Haiderjeva »lastnost« pa je v analiziranih novinarskih prispevkih izražena tudi neposredno: »Po Haiderjevem *napadu* na Slovenijo«, ⁷⁵ »No, pri *napadu* Slovenije mu je posebej priskočil na pomoč predsednik hajmadinsta Josef Feldner«. ⁷⁶

Poleg izredno čustveno zaznamovanih opisov in poimenovanj Haiderja, pa se Avstrijo/Avstrijce pretežno generalizira (*Avstrija, republika Avstrija, Avstrijci, avstrijski državljani/prebivalstvo*) in geografsko kategorizira (*naši sosedje, severni sosedje, sosedje Avstrijci, sosednja država, severna soseda, prebivalstvo sosednje države, sosedni narod*); prisotne so še nominacija, institucionalizacija in avtomatizacija.

Naturalizacija negativnih reprezentacij se realizira pretežno prek uporabe retoričnih figur in argumentacije, medtem ko je legitimacija največkrat izražena prek ustvarjanja

⁷¹ Delo: Bo Klima res klical Drnovška? (Lukan Ivan, 12.10.1999), 24.

⁷² Dnevnik: Kaj mar luni, če psi lajajo (Kalčič Vesna, 28.10.1999), 11.

⁷³ Gre namreč za besedno igro s Haiderjevim priimkom in pomeni: Prihaja morski pes. Večer: Es kommt der Hai... (Jaušovec Boris, 9.10.1999), 35.

⁷⁴ Dnevnik: Provokacija (Kalčič Vesna, 11.10.1999), 2.

⁷⁵ Poudarila A.M.; Delo: Bo Klima res klical Drnovška (Lukan Ivan, 12.10.1999), 24.

⁷⁶ Poudarila A.M.; Večer: Prastrah, koroška »samozavest« (Grlovc Brane, 12.10.1999), 7.

mitov ter avtorizacije, tj. predstavljanja avtoritete zaradi njenega znanja, poznanstev, tradicije. Med retoričnimi figurami zopet prevladujejo retorična vprašanja (*Koga se boji Jörg Haider?*⁷⁷) in metafore (*Haider kot kamen za vratom*⁷⁸), pojavijo pa se še pregovori/rekla, komparacije, zamolki, vzkliki, evfemizmi, nagovori, pretiravanja, cinizmi, antiteze, dialize in besedne igre.

3.2.3 Analiza prispevkov iz obdobja 2005/06

»Mislim, da si odnosi z Avstrijo zaslužijo oceno zelo dobro. Imamo nekaj problemov z lokalnimi faktorji – tu najbrž mislite na dvojezične napise, na kronični problem nereševanja teh tabel... Imamo opraviti z neko zelo komplicirano situacijo na Koroškem, ki se bo – upam – nekoč vendarle spremenila. Sedanja vlada vlaga velike napore, da se situacija spremeni. Sicer pa so odnosi z Avstrijo odlični. Mislim, da tudi slovenska manjšina napreduje. Če primerjate njen položaj desetletja nazaj in danes boste ugotovili, da je napredek«.
(Dimitrij Rupel: *Odmevi*, januar 2006)

V štirih mesecih obdobja 2005/06 je bilo za analizo ustreznih največ – 86 novinarskih prispevkov, katerih vsebina se je pretežno vezala na manjšinsko problematiko in prispevke o Jörgu Haiderju in njegovih dejanjih.

Pri medijskem ocenjevanju odnosa med Slovenijo in Avstrijo analiziranih štirih mesecev obdobja 2005/06 nastopi preobrat. V predhodnih analiziranih obdobjih so bili odnosi vedno predstavljeni kot slabi in polni konfliktov, v tem obdobju pa prevladuje ocena odnosov kot dobrih, medtem ko so slovensko-koroški odnosi še vedno razumljeni kot slabi: »Hkrati je Rupel včeraj ocenil, da so odnosi med Ljubljano in Dunajem tako dobri, da jih ne želi zastrupljati z lokalno polemiko«.⁷⁹ Zanimivo je tudi, da se v analiziranih prispevkih tega obdobja skoraj ne omenja dihotomij. Izpostavi se le dve, in sicer majhen – velik ter sever – jug, ki pa izhajata iz geografije in ne temeljita na politični ali gospodarski superiornosti Avstrije. Dihotomije moč - nemoč, ki je prevladovala v predhodnih obdobjih in poudarjala premoč Avstrije, sedaj ni več. Na impliciten način se tako zabriše ločnico med »Njimi« - mogočnimi Avstrijci in »Nami« - nemočnimi Slovenci, žrtvami. Avstrijcev tako slovenski mediji ne predstavljajo več kot boljših, močnejših,

⁷⁷ Delo: *Koga se boji Jörg Haider* (Jelinčič Zmago, 16.10.1999), Sobotna priloga, 43.

⁷⁸ Dnevnik: *Haider kot kamen za vratom* (Kalčič Vesna, 8.10.1999), 9.

⁷⁹ Dnevnik: *Jörg Haider: »Slovenija je banana republika«* (Kalčič Vesna, 20.4.2006), 8.

temveč zgolj kot drugačne. Poudarjanje drugačnosti in kulturne raznolikosti pa je ena od komponent evropske identitete.

Ne glede na oceno slovensko-avstrijskih odnosov, so odnosi med Slovenijo in Koroško vedno ocenjeni kot slabi. To pa nakazuje, da lokalna politika nima več vpliva na oceno odnosov na nacionalni ravni, ki jih poleg manjšinske polemike določajo še različne oblike sodelovanja in skupna evropska identiteta. V analiziranih prispevkih se namreč izpostavlja številne elemente kolektivne evropske identitete, med katerimi prevladujeta gospodarsko in kulturno sodelovanje ter skupna monetarna politika. Pogosto pa se evropsko pripadnost izraža direktno, s poudarjanjem ideje »Mi, Evropejci«: »Kot predsedujoča država bo poskušala prispevati k skupni definiciji evropskega modela življenja in tako odgovoriti na vprašanje, v kakšni Evropi *želimo* (*mi, op.p.*) živeti«.⁸⁰

V obdobju 2005/06 se poudarja le dva konstitutivna elementa alpske identitete – zavest o skupnem alpskem prostoru in skrb za le-tega. Hkrati z izpostavljanjem teh elementov se slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosov nikoli ne oceni kot slabih, Haiderja se ne reprezentira negativno in prav tako se – proti pričakovanjem – ne vzpostavi zamišljene skupnosti med Slovenci in Avstrijci. Alpska kultura naj bi nastopala kot povezovalni dejavnik med obema narodoma, vendar je le-ta nosilka »nemodernih vrednot«, ki pa so prešibke, da bi lahko kljubovale politični situaciji (manjšinski problematiki), ki tvori konflikte v meddržavnih odnosih.

Kljub dobri medijski oceni meddržavnega odnosa, pa še vedno prevladujejo negativne reprezentacije Avstrije/Avstrijcev: »Republika Avstrija ni pravna država, saj ne spoštuje avstrijske državne pogodbe in odločb častnega ustavnega sodišča. Nestrpnost do slovenske manjšine je šla čez vse meje«.⁸¹

Za razliko od analiziranih prispevkov septembra in oktobra 1999, ko je bila Avstrija personalizirana v Haiderju, pa v obdobju 2005/06 zasledimo ravno nasprotno. Ob pozitivnih opisih Avstrije/Avstrijcev se pojavijo negativni opisi Haiderja. Haider in Avstrija sta »postala« ločena, neodvisna subjekta; Haiderjevo vedenje pa ne vpliva več na oceno celotne avstrijske države.

Haiderju se najpogosteje očita nespoštovanje avtoritet in pravic manjšin, spornost dejanj, prelaganje odgovornosti in nacionalistične izpade, kar je predvsem povezano s Haiderjevim odklanjanjem uresničitve sklepov avstrijskega ustavnega sodišča in grožnjami njegovemu predsedniku: »Haider vztrajno odklanja dvojezično topografijo (in) /.../še

⁸⁰ Poudarila A.M.; Delo: Predsedovanje je »delo v nastajanju« (Grah Matija, 15.12.2005), 4.

⁸¹ Večer: Franc Pukšič: 'Avstrija ni pravna država' (Mlinarič Urška, 3.1.2006), 2.

naprej vztraja pri grožnji, da bo sprožil tožbo zoper predsednika ustavnega sodišča Karla Korinka«. ⁸²

Haiderjevo negativnost se poudarja še z izpostavljanjem afer – ki pa to postanejo šele, ko je dogodek upovedan – v katerih je (naj bi) sodeloval (primerjava samega sebe z bogom, grožnje predsedniku avstrijskega ustavnega sodišča, Hypo banka itd): »Zgodba ima še dodatne politične razsežnosti, ker je njen (*Hypo banka op.p.*) nadzornik, ki bi moral bedeti nad delom uprave, sam deželni glavar in nekdani vodja avstrijskih svobodnjakov Jörg Haider, ki se mu je zaradi afere celo zatresel stolček«. ⁸³ Tako se negativne opise koroškega deželnega glavarja naturalizira, s predstavitvijo Haiderja kot konfliktne osebe pa sledi še legitimacija. V analiziranih novinarskih prispevkih se namreč izpostavlja tudi vse tiste ljudi, institucije, politične stranke, ki so s Haiderjem prišli v konflikt ali pa se z njegovimi izjavami in delovanjem ne strinjajo: »Haiderjeva strategija je, po Adamovichevih besedah 'zgolj popolno zanikanje institucij pravne države'«. ⁸⁴ Tako se v bralčevih očeh legitimira ocenjevanje Haiderjevih dejanj kot spornih, saj tega ne opazimo le »Mi« (slovenski novinarji, politiki), temveč tudi »Drugi«, Adamovich (avtorizacija).

Zanimivo je tudi spoznanje, da opisi Haiderja – za razliko od predhodno analiziranega obdobja – niso tako čustveno nabiti in vezani na nacistično polpreteklo zgodovino, ampak so bolj cinični in zasmehljivi. Bralec pogostokrat dobi vtis, da želi novinar deželnega glavarja prikazati kot razvajanega otroka, ki se »igra« politiko: »Haider *trmoglavi* z referendumom«, ⁸⁵ »Razbita *igračka* Jörga Haiderja«, ⁸⁶ »Haider je zagnal *vik in krik*«. ⁸⁷ Deželnega glavarja se na ta način predstavi kot nedozorelo osebo, ki se vede lahkomišelnost, neumno.

Po drugi strani pa poimenovanje Avstrije/Avstrijcev poteka personalizirano prek nominacije in kategorizacije (*sosedje, naši severni sosedi, sosednja država, naša severna soseda, soseda Avstrija*), nepersonalizirano prek institucionalizacije ter prek generalizacije (*Avstrija, republika Avstrija, uradni Dunaj, Avstrijci, avstrijsko prebivalstvo*). Kljub negativnim reprezentacijam Avstrije in Koroške – razen enačenja Haiderja z otrokom – čustveno nabitih žaljivih ali celo vulgarnih poimenovanj ni, prav tako tudi ni zaslediti enačenja z nacizmom. Se pa zopet vzpostavlja zamišljena skupnost Slovencev v matični domovini in koroških Slovencev, ki je tudi tokrat vezana na zaostrenost manjšinske

⁸² Večer: »Nein« za dvojezičnost (STA, 31.12.2005), 6.

⁸³ Mag: Gospodar nilskega konja (Šonc Rok, 10.5.2006), 20-22.

⁸⁴ Delo: Adamovich: popolno zanikanje pravne države (Grah Matija, 11.1.2006), 28.

⁸⁵ Poudarila A.M.; Večer (STA), 16.1.2006, 1,6.

⁸⁶ Poudarila A.M.; Večer (Jaušovec Boris), 31.5.2006, 6.

⁸⁷ Poudarila A.M.; Večer (Jaušovec Boris), 31.5.2006, 6.

problematike. Slednja nastopi kot mit, simbol na podlagi katerega se Slovenci z obeh strani meje zamišljajo v skupnost.

Avstrijcem se najpogosteje očita kršenje določil člena 7 ADP. Nekateri slovenski novinarji in politiki gredo še dlje in Avstriji očitajo, da ni pravna država, ker Haiderju dopušča nespoštovanje sklepov avstrijskega ustavnega sodišča. Tudi tokrat pa se Sloveniji očita pasivnost, vdanost v usodo in pomanjkanje zunanjepolitične strategije ter nepripravljenost za zaščito slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Ta slovenska pasivnost pa »/m/anjšini izbija samozavest in v njenih pripadnikih ubija zavest o skupni narodni povezanosti in o njihovi povezanosti s slovenskim narodom in državo matičnega naroda, Slovenijo«.⁸⁸ Pasivnost slovenske države je za manjšino na avstrijskem Koroškem toliko bolj pogubna, saj jim ne nudi ustrezne zaščite, poleg tega pa so koroški Slovenci neprestano podvrženi zgolj avstrijskemu narodotvornemu diskurzu, kar še povečuje prepad med koroškimi Slovenci in matično državo Slovenijo.

Pri pozitivnih opisih, ki se jih pripisuje tako Avstriji in Haiderju, pa velja poudariti, da večinoma prihajajo iz ust avstrijskih politikov, največkrat iz ust avstrijskega veleposlanika v Sloveniji Valentina Inzka, ki Avstriji in Haiderju pripisuje zasluge za podporo pri delovanju 24-urnega slovenskega radia, ki ga financira avstrijska ÖRF, in podporo obveznega slovenskega jezika v 4. razredu osnovne šole.

Naturalizacija in legitimacija negativnih opisov Haiderja kot rečeno poteka prek upovedovanja afer in predstavljana politika kot konfliktne osebe. Negativne reprezentacije Avstrije/Avstrijcev pa so naturalizirane z uporabo retoričnih figur – prisotne so še metafore, retorična vprašanja, pregovori, dialize, nagovori, vzkliki in zamolki –, legitimirajo pa se s sklicevanjem na avtoritete, ki posedujejo neko strokovno znanje ali pa opravljajo (so opravljale) neko pomembno funkcijo:

*Avstrijski ustavnopravni strokovnjaki sicer ne jemljejo resno groženj koroškega deželnega glavarja Haiderja, da bo sprožil tožbo proti predsedniku ustavnega sodišča Karlu Korinku. Kot je dejal dunajski profesor za ustavno pravo Heinz Mayer, bi bilo to 'absurdno' in 'popolnoma nepredstavljivo'. Tudi po oceni bivšega predsednika ustavnega sodišča Ludwiga Adamovicha ni realne možnosti za ukrepanje proti razsodbi ustavnega sodišča.*⁸⁹

⁸⁸ Delo: Oglašujoči molk Slovenije (Grah Matija, 10.1.2006), 5.

⁸⁹ Poudarila A.M.; Večer: Deželni glavar grozi najvišjemu sodniku (STA, 30.12.2005), 7.

3.3 DISKUSIJA: je vir negativnih reprezentacij Avstrije/Avstrijcev resnično le v manjšinski problematiki?

Kakšen je torej vtis, ki ga v bralcu zapustijo analizirani novinarski prispevki o Avstriji objavljeni v izbranih slovenskih medijih? Pretežno negativen, saj od 50-ih let prejšnjega stoletja pa do danes prevladujejo negativne reprezentacije Avstrije/Avstrijcev in Koroške. V vseh obdobjih kot temelj negativnih reprezentacij nastopa manjšinska problematika, saj se negativni opisi vežejo predvsem na nacionalno nestrpnost sosedov, nespoštovanje 7. člena ADP ter na sovraštvo/gonjo do tujcev, manjšinskih prebivalcev.

Prevladujoče negativne reprezentacije Avstrije/Avstrijcev, ki so vezane na pretežno slabo medijsko oceno meddržavnih odnosov, niso tako neproblematične. Analizirani prispevki namreč sugerirajo, da negativne reprezentacije pretežno izhajajo iz manjšinske problematike. Toda ali gre res iskati razlog le v politični situaciji oziroma v nerešeni manjšinski polemiki? Množični mediji imajo namreč različne funkcije, med katerimi je izredno pomembna funkcija nadzorovanja okolja.⁹⁰ Poznavanje te funkcije je namreč pomembno zato, ker se komunikacijska sredstva ne le uporablja, ampak se jih lahko tudi zlorablja za politično nadzorovanje. Zaradi uveljavljanja interesa oblastnih skupin zato lahko pride do popačenega, neuravnoveženega komuniciranja, kakršno je zaznati tudi v analiziranih novinarskih prispevkih. Zdi se, da so z Avstrijo/Avstrijci povezani dogodki upovedani le na temelju enega novičarskega kriterija – negativnosti, kar vpliva na enostransko poročanje. Poleg tega pa se, upoštevajoč težnje po naturalizaciji »obče znanih« negativnih potez Avstrije/Avstrijcev, njihovega nespoštovanja slovenske manjšine in kršenja pravic le-te, postavi vprašanje kaj sploh je novica. Splošna definicija pravi, da je novica tisto, kar je za naslovnikarja novo, nenavadno in zanimivo ter ne samoumevno, naravno. Iz tega sledi, da večina analiziranih prispevkov ne ponuja nekaj novega, novic, temveč zgolj reproducira eno idejo – Avstrija/Avstrijci so zatiralci slovenske manjšine, ki ne spoštujejo niti lastne državne pogodbe niti ne odločb lastnega ustavnega sodišča. Implantacija te ideje pa je v funkciji preusmerjanja pozornosti javnosti. V vseh analiziranih obdobjih se Sloveniji namreč očita pomanjkanje zunanjepolitične strategije, neodločnega zavzemanja za sukcesijo ADP in pasivnost pri zaščiti slovenske manjšine na Koroškem. Do Avstrije negativen diskurz, ki v izbranih slovenskih medijih prevladuje, pa tako pomeni

⁹⁰ Politilog Harold Lasswell je določil tri funkcije množičnega komuniciranja (nadzorovalna, interpretacijska in izobraževalna funkcija); četrto, razvedrilno, pa je dodal Wright (glej Wright 1999: 79-80).

le ščitenje in potuho slovenski državi, ki z negativnimi reprezentacijami sosede prelaga odgovornost za neuspešno vodenje zunanje politike in reševanje manjšinskega vprašanja.⁹¹

Problematično pri reprezentacijah Avstrije/Avstrijcev je tudi pomanjkanje individualnih zgodb navadnega človeka. Negativne reprezentacije Avstrijcev tako izhajajo le iz reprezentacij avstrijskih politikov ali pa iz generalizacije celotnega avstrijskega naroda, kjer je predstavljen »glas vseh Avstrijcev«, ki so poenoteni v eno reprezentacijo. To pripelje do posploševanja, ki je lahko zavajajoče ali pa celo zmotno.

Prav tako vidim problem tudi v nespoštovanju etičnih določil novinarskega poročanja. Opisi Haiderja so pogosto napadalni in celo žaljivi (tako pri podajanju informacij kot komentarjev), kar je v nasprotju z etičnimi zahtevami javnega izražanja v množičnem komuniciranju, poleg tega pa v analiziranih prispevki nikoli ni objavljen intervju s Haiderjem ali pa vsaj njegov pogled na obravnavano tematiko. Njegove izjave se zgolj povzema. Prav tako ni predstavljenih individualnih zgodb ali intervjujev »navadnih« koroških Slovencev – predstavljene so le izjave njihovih predstavnikov. Problem je torej v tem, da analizirani novinarski prispevki poročajo o Nekom (Avstrijci, Haider, koroški Slovenci), vendar pa ne predstavijo tudi Njihovih mnenj, pogledov. Tako poročanje torej ne spoštuje pravice bralca do informiranosti, saj ni uravnoteženo.

⁹¹ Na tej točki se pojavi vprašanje medijskega lastništva. Mediji namreč omogočajo realizacijo pravice javnosti do obveščenosti, toda prav ti isti mediji imajo lastnike, ki se zavedajo svoje moči in želijo, da mediji ustvarjajo realnost, ki je v skladu z interesi lastnikov. Da obstaja povezava med politično močjo in množičnimi mediji pa sugerira izraz 'tisk kot četrta veja oblasti'. Gre namreč za edino vejo oblasti, ki ne izvira iz ljudstva, temveč iz oblasti kapitala; le-ta pa ima svoje interese v delovanju množičnih medijev (glej Splichal 2001: 32-33). Povezava med množičnimi mediji in politično močjo je bila zelo očitna tudi na italijanskih volitvah marca 1994, ko je zmagala Berlusconijska stranka 'Forza Italia', ki je veljala za medijski konstrukt (ustanovljena je bila januarja 1994, zmagala pa je dva meseca kasneje). Berlusconijska zmaga je bila posledica nadzora nad italijanskimi mediji, saj je imel Berlusconi v lasti nacionalni časopis, največjo italijansko založniško hišo ter tri televizijske postaje s 40% deležem gledalcev (glej Fairclough 1995: 1).

4. ZAKLJUČEK

Slovensko-avstrijski odnosi, katerih začetek sega že v čas Avstro-ogrske monarhije, so kompleksne narave in se skozi čas spreminjajo, saj jih določajo krizne točke posameznega obdobja – koroški plebiscit, manjšinska problematika, slovenska osamosvojitve ter skupno članstvo v Evropski uniji. V nalogi sem namreč želela ugotoviti, ali politična situacija vpliva na medijsko oceno slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosov in če ima ta nadalje vpliv tudi na specifično reprezentacijo Avstrije/Avstrijcev v izbranih slovenskih medijih.

Mediji so namreč tisti, ki za nas interpretirajo dogodke in ustvarjajo svojo verzijo realnosti, ta pa je – kot poudarja konstruktivistična paradigma – ljudem dostopna le prek jezika, diskurza, ki je vedno družbeno pogojen ter je zato potrebno pri analizi upoštevati tudi njegov kontekst. Skladno se tem, sem za odkrivanje reprezentacij Avstrije/Avstrijcev uporabila diskurzivno analizo, ki je temeljila na lingvistični analizi novinarskih prispevkov, pri čemer sem upoštevala zgodovinski kontekst v katerega je tekst (novinarski prispevek) postavljen.

Za analizirane prispevke 50-ih in 90-ih let prejšnjega stoletja velja, da je medijska ocena odnosov med Slovenijo in Avstrijo povezana z zaostreno politično situacijo, kar pa je vplivalo tudi na nadaljnje prevladujoče negativne reprezentacije sosedov. V analiziranem obdobju 2005/06 pa prav tako prevladujejo negativne reprezentacije Avstrije/Avstrijcev in to kljub dobri medijski oceni slovensko-avstrijskih meddržavnih odnosov.

50-ta leta so bila še vedno zaznamovana z občutenjem velike krivice, kateri so bili Slovenci (takrat še v Jugoslaviji) podvrženi s koroškim plebiscitom leta 1920. Rana se še ni zacelila, prav tako pa tudi podpis ADP ni prinesel zelenih rezultatov. Pravice manjšine niso bile zaščitene, ukinjeno je bilo dvojezično šolstvo na avstrijskem Koroškem – vse to pa je botrovalo negativnim reprezentacijam sosedov.

V 90-ih nastopi poslabšanje odnosa med državama. Razlog gre iskati pretežno v Haiderjevi uspešni udeležbi na volitvah in avstrijskem oviranju začetka slovenskih pridružitvenih pogajanj EU. Avstrijci so slovenski vstop v Unijo pogojevali z zaprtjem JEK, v kar pa Slovenija ni pristala. Kljub slovenskim dokazilom, da je JEK varna, pa Avstrija ni odstopila od svojih zahtev, kar pa je poslabšalo že zaostrene meddržavne odnose. Tudi odnosi Slovenije s Koroško so bili slabi in polni konfliktov. Slovensko-

avstrijski odnosi so bili torej najbolj zaostreni ravno v času, ko sem pričakovala otoplitev meddržavnih odnosov zaradi vzpona povezovalne vloge alpske identitete, za katero pa se je v analiziranem gradivu izkazalo, da ni imela dovolj moči, da bi presegla politične konflikte. Morda gre razlog iskati v njenih nemodernih vrednotah (zavezanost naravi, domovini, religiji in tradiciji), ki so prešibke, da bi vzdržale pritisk političnih interesov. Politične okoliščine, v katerih se nahajata oba naroda, so močnejše in imajo primat pri vplivu na meddržavne odnose. Tako predpostavljam, da imata alpska kultura in z njo povezana identiteta povezovalno moč na ravni državljanov, ne pa tudi na ravni držav, saj je alpska identiteta kulturni in ne politični konstrukt.

Alpska kultura se je namreč kot pomemben dejavnik izkazala na pragu slovenske osamosvojitve, ko je nudila vsebinski temelj spremenjenim pomenom običajev, navad in simbolov pomembnih za konstrukcijo slovenske nacionalne identitete. Triglav je bil uspešen pri povezovanju ljudi v skupnost, saj je predstavljal materialno stvarnost. Na temelju v alpski kulturi utrjene nacionalne identitete in binarnih opozicij se je slovenski narod ločil od Balkana in se zaradi skupne kulture približal Avstrijcem (ne pa tudi Avstriji). Povezovalna moč alpske identitete se tako v analiziranih novinarskih prispevkih ni pokazala zato, ker – kot rečeno – v slednjih ni predstavljenih »navadnih« avstrijskih državljanov, temveč so le generalizirani v enem glasu skozi politične predstavnike države.

Novo tisočletje je prineslo spremembe, saj so v obdobju 2005/06 slovensko-avstrijski odnosi v medijih prvič ocenjeni kot dobri, kar izhaja iz skupne evropske identitete. Pri tem se kulturni in zgodovinski dejavniki skorajda ne izpostavlja, medtem ko so politični in družbeni dejavniki kolektivne evropske identitete v ospredju. Poudarja se predvsem sodelovanje med državama ter skupno monetarno politiko, ki vplivata na dobre meddržavne odnose. To pa implicira na to, da je politična dimenzija kolektivne evropske identitete bolj razvita kot pa primordialna (kulturna). Težko je namreč oblikovati evropsko kulturo, ki pa bi bila dovolj univerzalna – a ne globalna – da bi pripadala samo EU in hkrati ne bi zanikala nacionalnih identitet (glej Delanty in Rumford v Trandafoiu 2006: 98).

Kljub dobri oceni meddržavnih odnosov v obdobju 2005/06 pa prevladujejo negativne reprezentacije Avstrije/Avstrijcev. Razlog gre iskati v še vedno nerešenem manjšinskem vprašanju, ki še vedno služi kot temelj negativnih opisov sosedov. Evropska in nacionalna identiteta se namreč ne izključujeta, vendar pa prva (še) nima dovolj moči, da bi presegla lokalno manjšinsko polemiko. Slednja je namreč del slovenskega kolektivnega spomina in je kot tak temelj nacionalne identitete (slovenskih) avtorjev

izbranih novinarskih prispevkov, ki Avstrijce pretežno reprezentirajo negativno. Dokler manjšinsko vprašanje ne bo rešeno tudi ne moremo pričakovati pozitivnih reprezentacij Avstrije/Avstrijcev v slovenskih medijih.

5. LITERATURA IN VIRI

5.1 LITERATURA

1. Altes, Edy Korthals (1999): What is it? Why do we need it? Where do we find it? V Thomas Jansen (ur.): *Reflections on European identity*. Dostopno na www.europa.eu.int/comm/cdp/workingpaper/european_identity_en.pdf (17. januar 2006).
2. Anderson, Benedict (1998): *Zamišljene skupnosti: o izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia humanitatis.
3. Bašić, Sandra (1990): *Konstrukcija realnosti v medijih*. Magistrsko delo. Ljubljana: FSPN.
4. Berger, Peter L. in Luckmann, Thomas (1988): *Družbena konstrukcija realnosti*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
5. Burr, Vivien (1998): *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
6. Caramani, Daniele in Wagemann, Claudius (2005): A transnational political culture? The Alpine region and its relationship to european integration. *German politics* 14(1), 74-94.
7. Čepič, Mitja in Vogrinčič, Ana (2003): Tujec in tuje v učbenikih: kritična diskurzivna analiza izbranih primerov iz učbenika zgodovine. *Teorija in praksa* 40(2), 313-334.
8. Čuček, Tina (2005): *Diskurz o izbrisanih v slovenskem parlamentu: analiza parlamentarnih razprav*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV.
9. Debeljak, Aleš (2002): *Lanski sneg – eseji o kulturi in tranziciji*. Maribor: Aristej.
10. Dolenc, Ervin (2004): Deavstrizacija v politiki, upravi in kulturi v Sloveniji. V Dušan Nečak, Boris Jesih, Božo Repe, Ksenija Škrilec in Vodopivec, Peter (ur.): *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju*, 81-94. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
11. Drame, Ines (1992): Odnosno strukturirana medijska realnost kot posebna realnost. *Teorija in praksa* 29(9-10), 849-859.
12. Erjavec, Karmen (1998): Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka. Ljubljana: Jutro.
13. Erjavec, Karmen (2001): Media representation of the discrimination against the Roma in Eastern Europe: the case of Slovenia. *Discourse & Society* 12(6), 699-727.
14. Fairclough, Norman (1995): *Media discourse*. London: Edward Arnold.
15. Fairclough, Norman (2003): *Analysing discourse*. London, New York: Routledge.

16. Ferenc, Mitja in Repe, Božo (2004a): Jugoslavija/Slovenija in Avstrija med Vzhodom in Zahodom. V Dušan Nećak, Boris Jesih, Božo Repe, Ksenija Škrilec in Vodopivec, Peter (ur.): *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju*, 481-487. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
17. Ferenc, Mitja in Repe, Božo (2004b): Slovensko-avstrijski odnosi po mednarodnem priznanju. V Dušan Nećak, Boris Jesih, Božo Repe, Ksenija Škrilec in Vodopivec, Peter (ur.): *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju*, 611-654. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
18. Giesen, Bernhard (2002): The ritual construction of a European identity. V Georg Sverdrupus Hus (ur.): *Europe Transformed? The European union and collective identity change*. Oslo: Arena and University of Oslo. Dostopno na www.arena.uio.no/events/papers/IDNETBriefing.pdf (27. januar 2006).
19. Granda, Stane (1999): *Prva odločitev Slovencev za Slovenijo*. Ljubljana: Nova revija.
20. Grdina, Igor (2004): Simboli v realnosti slovensko-avstrijskih odnosov. V Dušan Nećak, Boris Jesih, Božo Repe, Ksenija Škrilec in Vodopivec, Peter (ur.): *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju*, 765-776. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
21. Halbwachs, Maurice (2001): *Kolektivni spomin*. Ljubljana: Studia humanitatis.
22. Hall, Stuart (2004): Delo reprezentacije. V Breda Luthar, Vida Zei, Hanno Hardt (ur.): *Medijska kultura – Kako brati medijske tekste*, 35-96. Ljubljana: Študentska založba.
23. Hardt, Hanno (2003): Predstavljanje osamosvojitve: podoba/tekst slovenskega fotožurnalizma. *Teorija in praksa* 40(4), 605-626.
24. Hartley, John (1989): *Understanding news*. London: Routledge.
25. Horvat, Marjan ml. (2005): Kako misliti evropske kulturne identitete. *Revija 2000* 36(171-173), 219-238.
26. Hülse, Rainer (2006): Imagine the EU: the metaphorical construction of a supra-nationalist identity. *Journal of International relations and Development* 9(4), 396-421.
27. Inzko, Valentin, ur. (1985): *Zgodovina koroških Slovencev – od leta 1918 do danes z upoštevanjem vseslovenske zgodovine*. Klagenfurt/Celovec: Mohorjeva družba.
28. Jacobs, Dirk in Maier, Robert (1998): *European identity: construct, fact and fiction*. Dostopno na www.flwi.rug.ac.be/cie/europa.pdf (11. december 2005).
29. Jansen, Thomas (1999): European identity and/or the identity of the European union. V Thomas Jansen (ur.): *Reflections on European identity*. Dostopno na

- www.europa.eu.int/comm/cdp/workingpaper/european_identity_en.pdf (17. januar 2006).
30. Jesih, Boris (2004): Slovenska narodna manjšina v Republiki Avstriji – kratek prerez zgodovinskega razvoja in oznaka trenutnega položaja. V Dušan Nečak, Boris Jesih, Božo Repe, Ksenija Škrilec in Vodopivec, Peter (ur.): *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju*, 269-304. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
 31. Kalin Golob, Monika in Poler Kovačič, Melita (2005): Med novinarskim stilom in etiko: senzacionalizem brez meja. *Družboslovne razprave* 21(49-50), 289-393.
 32. Kaufmann, Eric (1998): Naturalizing the nation: the rise of naturalistic nationalism in the United states and Canada. *Comparative Studies in Society & History* 40(4), 666-695.
 33. Košir, Manca (1988): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: DZS.
 34. Kramberger, Taja (2001): Maurice Halbwachs in družbeni okviri kolektivne memorije. V Maurice Halbwachs: *Kolektivni spomin*, 211-258. Ljubljana: Studia humanitatis.
 35. Kristen, Samo (2000): Nekaj pogledov na vprašanje nadaljnje veljavnosti Avstrijske državne pogodbe in slovenskega nasledstva statusa sopolpisnice pogodbe. *Razprave in gradivo* 10(36/37), 95-114.
 36. Kubáľková, Vendulka, ur. (2001): *Foreign Policy in a Constructed World*. Armonk, NY: M. E. Sharpe.
 37. Kučan, Ana (1998): *Krajina kot nacionalni simbol*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
 38. Mokre, Monika (2002): *Collective identities in the enlarged European union*. Dostopno na <http://www.iwe.oeaw.ac.at/workingpapers/Working%20Paper32.pdf> (11. december 2005).
 39. Nečak, Dušan, ur. (1997): *Avstrija. Jugoslavija. Slovenija. Slovenska narodna identiteta skozi čas*. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
 40. Nečak, Dušan (2006): *Odnos do manjšine je odnos do naroda – intervju z zgodovinarjem Dušanom Nečakom* (spraševal A.L.). Ljubljana: RTV SLO, MMC. Dostopno na www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=31&c_id=104487 (10. april 2006).
 41. Ogris, Günther, Lay, Michael in Toš, Niko (1995): Novi nacionalizem na Vzhodu in Zahodu, Slovenija in Avstrija. *Teorija in praksa* 32(1-2), 20-31.
 42. Ploner, Josef (2005): *Tourism and the aesthetization of backwardness – New symbolic orders of regional identity in alpine Austria: The case of the Hohe Tauern National*

- Park*. Dostopno na www.regional-studies-assoc.ac.uk/events/aalborg05/ploner.pdf (4. april 2006).
43. Pogačnik, Marko (2001): Grb Republike Slovenije. Dostopno na www.uvi.si/img/insignia/grb.html (28. oktober 2004).
 44. Poler Kovačič, Melita (2002): Vplivi odnosov z mediji na novinarski sporočanje proces. *Teorija in praksa* 39(5), 766-785.
 45. Pušnik, Maruša (1999a): Konstrukcija slovenske nacije skozi medijsko naracijo. *Teorija in praksa* 36(5), 796-808.
 46. Pušnik, Maruša (1999b): *Medijski diskurz in upravljanje z nacionalno identiteto (primer Podjune na avstrijskem Koroškem: Pliberk/Bleiburg)*. Diplomaska naloga. Ljubljana: FDV.
 47. Pušnik, Maruša (2001): Tekst v kontekstu: užitek in učinek branja »manjšinskega« časopisa. *Javnost* 8(S), 53-59.
 48. Pušnik, Maruša (2003): *Državotvorje, politike reprezentacij in nacionalne mitologije: mediji in iznajdba slovenskosti*, 296-307. Dostopno na www.drustvo-dmrs.si/e_zbornik/Prispevki/32_Pusnik_Marusa.pdf (26. oktober 2004).
 49. Rehar, Aljoša (2006): Pomen gornštva v slovenski nacionalni identiteti. Kolektivne identitete in kultura. *Dialogi* 42(1-2), 38-58.
 50. Rozman, Franc (2004): Odnos med Nemci in Slovenci na prelomu stoletja (primer socialne demokracije). V Dušan Nečak, Boris Jesih, Božo Repe, Ksenija Škrilec in Vodopivec, Peter (ur.): *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju*, 63-70. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
 51. Ruiz Jiménez, Antonia M., Górnjak, Jaroslaw Józef, Kosic, Ankica, Kiss, Paszkal in Kandulla, Maren (2004): *European and national identities in EU's old and new member states: ethnic, civic, instrumental and symbolic components*. Dostopno na <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-011a.htm> (3. april 2006).
 52. Saxena, Sunil (2006): *Headline writing*. New Delhi, Thousand Oaks, London: Sage Publication.
 53. Schneider, Heinrich (1999): The dimensions of the historical and cultural core of European identity. V Thomas Jansen (ur.): *Reflections on European identity*. Dostopno na www.europa.eu.int/comm/cdp/workingpaper/european_identity_en.pdf (17. januar 2006).
 54. Smith, Anthony D. (1992): National identity and the idea of European Union. *International Affairs* 68(1), 55-76.

55. Soares, Mario (1999): European identity and political experience. V Thomas Jansen (ur.): *Reflections on European identity*. Dostopno na www.europa.eu.int/comm/cdp/workingpaper/european_identity_en.pdf (17. januar 2006).
56. Splichal, Slavko (2001): Publiciteta, množični mediji in delitev oblasti. *Teorija in praksa* 38(1), 29-46.
57. Stankovič, Peter (2005): Podobe emancipacije? Reprezentacija ženskosti in moškosti v slovenskem partizanskem filmu. *Teorija in praksa* 42(2-3), 345-364.
58. Šaver, Boštjan (2004a): *Planinske podobe slovenstva in kulturni pomen Triglava*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV.
59. Šaver, Boštjan (2004b): Nevidna alpska kultura slovenstva med »Balkanom« in »Evropo«. *Dialogi* 40(11-12), 110-121.
60. Tileaga, Cristian (2006): Representing the »Other«: A discursive analysis of prejudice and moral exclusion in talk about Romanies. *Journal of community & Applied social psychology* 16(1), 19-41.
61. Trandafioiu, Ruxandra (2006): The whole greater than the sum of its parts: an investigation into the existence of European identity, its unity and its divisions. *Westminster papers in communication and culture* 3(3), 91-108.
62. Van Dijk, Teun A. (1988a): *News as discourse*. Hillsdale, New Jersey, Hove and London: Lawrence Erlbaum Associates.
63. Van Dijk, Teun A. (1988b): Semantics of press panic: The Tamil invasion. *European Journal of Communication* 3(2), 167-187.
64. Van Dijk, Teun A. (2005). Reproducing racism: the role of the press. *Osnutek članka predstavljenega na Kongresu o imigraciji (Almería, 21.-23. april 2005)*, 1-8. Dostopno na <http://www.discourses.org/Unpublished/Reproducing%20racism.htm> (19. februar 2007).
65. Vodopivec, Peter (2004): Slovenci in Habsburška monarhija. V Dušan Nećak, Boris Jesih, Božo Repe, Ksenija Škrilec in Vodopivec, Peter (ur.): *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju*, 33-46. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
66. Wright, Charles R. (1999): Narava in funkcije množičnega sporočanja. V Slavko Splichal (ur.): *Komunikološka hrestomatija* 2, 75-91. Ljubljana: FDV.
67. Zimmer, Oliver (1998): In search of natural identity: alpine landscape and the reconstruction of the Swiss nation. *Comparative Studies in Society & History* 40(4), 637-665.

68. Žagar, Mitja (2003): *Enlargement – In search of european identity*. Dostopno na www.jrc.es/projects/enlargement/FuturesEnlargement/Bled-01-11/Presentations/zagar.pdf (11. december 2005).

5.2 VIRI

5.2.1 50-ta leta: oktober 1950, maj 1955 in september 1958

a) SLOVENSKI POROČEVALEC

- Pripombe k »Pojasnilu« lista »Die neue Zeit« (5.10.1950), 1,2.
Franc Malgaj in prva koroška ofenziva (6.10.1950), 2.
Koroški plebiscit 1920 – pretvorba resnice in pravice (6.10.1950), 4.
Pismo glavnega odbora OF koroškim Slovencem (10.10.1950), 1.
Odkod 59% za Avstrijo? (10.10.1950), 4.
Konferenca o avstrijski državni pogodbi (4.5.1955), 2.
Avstrija za prijateljstvo z vsemi narodi (8.5.1955), 3.
Nevtralnost Avstrije ne bo pasivna (9.5.1955), 2.
Raab o Jugoslaviji (10.5.1955), 3.
Pogodba z Avstriji o pravni pomoči (13.5.1955), 1.
Med radostjo in zaskrbljenostjo (Davičo V., 14.5.1955), 1.
Zahteva kanclerja Raaba (15.5.1955), 1.
Čestitki Avstriji (16.5.1955), 1.
Jugoslavija čestita iz vsega srca (16.5.1955), 1.
Zgodovinski dogodek (17.5.1955), 1.
Zopet »Südmark« (J.P., 29.5.1955), 3.
Le sporazumno z manjšino (8.9.1958), 1.
Protest »Zarje« (22.9.1958), 2.
Proti obveznostim (27.9.1958), 3.
Rušenje sožitja (28.9.1958), 3.
Prekršene obljube (29.9.1958), 1.

b) LJUBLJANSKI DNEVNIK

- Intervju z vicekanclerjem g. Schaerffom (16.5.1955), 2.

c1) VEČER

- Ob nepravem času (d., 9.5.1955), 3.
Pozdravljamo neodvisno Avstrijo (14.5.1955), 1.
Čestitamo avstrijskemu ljudstvu (16.5.1955), 1.
Avstrijska pogodba in dvojezične šole (18.5.1955), 1.
Celovška opera na obisku (21.5.1955), 2.
Gonja proti koroškim Slovencem (19.9.1958), 1.
Nova kršitev (29.9.1958), 2.
Obljub nikoli niso izpolnili (29.9.1958), 2.
Celovski zmaj bruha ogenj (30.9.1958), 2.

c2) VESTNIK

Ob trideseti obletnici koroškega plebiscita (10.10.1950), 1.
Koncert jugoslovanskih umetnikov na Dunaju (21.10.1950), 1.

d) MLADINA

Naši mejniki (11.10.1950), 1.
Stavka šolarjev v Pliberku (22.9.1958), 3.

5.2.2 90-ta leta: september in oktober 1999

a) DELO

Haider grozi vladi (Lukan Ivan, 3.9.1999), 1.
Ekološke koče v Alpah (Felc Vlasta, 6.9.1999), 3.
Naprave v jedrski elektrarni Krško niso ameriške (Mašanović Božo, 6.9.1999), 16.
Populistično onesnaževanje okolja (Mojca Drčar Murko, 7.9.1999), 8.
Avstrijski salto mortale (Drčar Murko Mojca, I.L., STA, 8.9.1999), 1.
Grožnje s severa (Vidmajer Saša, 9.9.1999), 1.
Veliko sprenevedanja ob zamolčanih dejstvih (Drčar Murko Mojca, 9.9.1999), 3.
Čas za protikoncept (Vidmajer Saša, 10.9.1999), 3.
Razum in čustva (Klemenc Andrej, 11.9.1999), Sobotna priloga, 34.
Konec za Bohunice, Haider spet o JEK (Lukan Ivan, 16.9.1999), 60.
Naprave v jedrski elektrarni Krško niso ameriške (Istenič Radko, 18.9.1999), Sobotna priloga, 39,42.
Tik pred izumrtjem? (Drčar Murko Mojca, 24.9.1999), 8.
Dokazati je treba potresno varnost JEK (STA, APA, 24.9.1999), 84.
Namen šokirati Avstrijo dosežen (Šoštaršič Marjeta, 29.9.1999), 24.
Sama proti štirinajstim? (Drčar Murko Mojca, 30.9.1999), 8.
Konec podalpske idile (Drčar Murko Mojca, 2.10.1999), 37.
Ah, ta merila (Mašanović Božo, 6.10.1999), 3.
Izboljšani Haider je še vedno Haider (Drčar Murko Mojca, 7.10.1999), 3.
Pismo moji avstrijski sorodnici (Premrl Pavel, 8.10.1999), 7.
Koketira s Hrvati in žuga Slovincem (Potočnik Peter, 8.10.1999), 84.
Fiksna ideja o sovražniku na preži (Drčar Murko Mojca, 12.10.1999), 8.
Bo Klima res klica Drnovška? (Lukan Ivan, 12.10.1999), 24.
Impulz v Korotanu (Drčar Murko Mojca, 16.10.1999), 7.
Lipicanci »rutinsko« vračajo udarec (Novak Drago, 16.10.1999), Sobotna priloga, 30.
Koga se boji Jörg Haider (Jelinčič Zmago, 16.10.1999), Sobotna priloga, 43.
Južnim Tirolcem najlepše v Italiji? (Hočaver Tone, 19.10.1999), 24.

b) DNEVNIK

Gostja poslušala očitke (Lac, nr, 9.9.1999), 5.
Najboljši sosed (Kovač Miha, 11.9.1999), 5.
Ne vrag, le sosed bo... (Senković Zoran, 11.9.1999), 29.
Desni potres v Vorarlbergu (Kalčič Vesna, 21.9.1999), 11.
Sever in jug (Senković Zoran, 25.9.1999), 29.
Haiderjev otroški ček sporen (vk, 1.10.1999), 38.
Nova raziskava bo utišala hrup (Glavič Bojan, 1.10.1999), 39.
Avstrijcem ni več zabavno (Kalčič Vesna, 2.10.1999), 24-25.

Spet Waldheimov sindrom (Kalčič Vesna, 6.10.1999), 10.
 Haider kot kamen za vratom (Kalčič Vesna, 8.10.1999), 9.
 Živeti s Haiderjem (Štrajn Darko, 8.10.1999), 9.
 Jedrska histerija še traja (Kalčič Vesna, 8.10.1999), 39.
 Provokacija (Kalčič Vesna, 11.10.1999), 2.
 Sejanje strahu pred sosedo (Varga Novljan Zdenka, 11.10.1999), 9.
 Tri barve dveh mož (Mihelj Vlado, 12.10.1999), 5.
 Prastrah s severa (Šetinc Mile, 14.10.1999), 5.
 Haider: »Naj živi Padanija« (Kalčič Vesna, 21.10.1999), 13.
 Kaj mar luni, če psi lajajo (Kalčič Vesna, 28.10.1999), 11.

c) VEČER

Slovenija želi več ekoloških točk (STA, 1.9.1999), 3.
 Avstrijski kancler Klima popušča protikrškemu lobiju (STA, 8.9.1999), 7.
 Uvoz za deset odstotkov presega izvoz (Smaka Mičo, 9.9.1999), 2.
 Avstrijska jedrska nervoza (Grlovc Brane, 11.9.1999), 37.
 Še vedno kot avstrijska kolonija (Gombač Žiga, 13.9.1999), 22.
 Vsako stran nekaj boli (STA, 24.9.1999), 8.
 V Avstriji ne bo ostal kamen na kamnu (Grlovc Brane, 25.9.1999), 39.
 Na senčni strani Alp (Senica Drago, 5.10.1999), 3.
 Tipično avstrijski fenomen (STA, 5.10.1999), 7.
 Kučan o volitvah v Avstriji (STA, 9.10.1999), 6.
 Es komt der Hai (Jaušovec Boris, 9.10.1999), 35.
 Prastrah, Koroška »samozavest« (Grlovc Brane, 12.10.1999), 7.
 Haider prvič podprl vključitev Slovenije v EU (STA, 29.10.1999), 2.

d) MAG

Jörg (Horvat Jože, 29.9.1999), 4.
 Konjska pravda (Steinbuch Dejan, 6.10.1999), 23.
 Ljudje v prahu (Slivnik Danilo, 13.10.1999), 19.
 Svet proti Haiderju (Horvat Jože, 13.10.1999), 45-55.

e) MLADINA

Grožnje, laži in resnica (Šaunik Tomaž J., 13.9.1999), 22.
 Tudi Slovenci arijci (20.9.1999), 12.
 Eastinghouse (Korade Dragica, 20.9.1999), 29.
 Obujeni fašizem (The Economist, 11.10.1999), 36-37.

5.2.3 December 2005 in januar 2006 ter april in maj 2006

a) DELO

Člen 7 končal v bunkerju ORF (Grah Matija, 13.12.2005), 9.
 Herderjeva nagrada Ravnikarju (Jaklič Tanja, 13.12.2005), 9.
 Bodo napisali spet padali? (Grah Matija, 15.12.2005), 28.
 Predsedovanje je »delo v nastajanju« (Grah Matija, 15.12.2005), 4.
 Sklepi kot seznam lepih želja (Mašanović Božo, 17.12.2005), 4.
 Slovenija:Hrvaška – moteči kos sveta (Volk Vojko, 17.12.2005), Sobotna priloga, 11-12.
 Poudarek na ustavi in timske delu (Kocbek Darja, 20.12.2005), 4.
 Avstrija odlikovala Draga Jančarja (Zlobec Marjan, 23.12.2005), 3.

Schüssel: Na ustavo bo treba počakati do 2007 (Grah Matija, 23.12.2005), 4.
 Avstrijsko odlikovanje prof. Lovru Sodji (M.Z., 23.12.2005), 9.
 Regijski park Kamniško-Savinjske Alpe (Branc Tomaž, 23.12.2005), 7.
 Srečanje županov dežele pod Peco (M.K., 28.12.2005), 7.
 Haider grozi predsedniku ustavnega sodišča (30.12.2005), 24.
 Haider napoveduje »bele table« brez krajevnih imen (I.L., 31.12.2005), 28.
 Davek kot panacea (Kocbek Darja, 3.1.2006), 5.
 Dr. Schüssel ob vzglavju bolne Unije (Mašanović Božo, 3.1.2006), 1.
 Hitreje na sever in na jug (Praprotnik Ivan, 4.1.2006), 6.
 Pukšič izzval jezo v Avstriji (STA, 5.1.2006), 3.
 Haiderjev referendum? (Grah Matija, 6.1.2006), 24.
 Oglašujoči molk Slovenije (Grah Matija, 10.1.2006), 5.
 Adamovich: popolno zanikanje pravne države (Grah Matija, 11.1.2006), 28.
 Zahodni Balkan evropski (Žitko Stojan, 12.1.2006), 2.
 Korošci podprli Pukšiča (STA, 12.1.2006), 2.
 S Haiderjem ne bo dodatnih dvojezičnih tabel (I.L., 14.1.2006), 28.
 Še ena Haiderjeva poteza zavlačevanja (I.L., 18.1.2006), 28.
 Schüssel v navzkrižnem ognju (Mašanović Božo, 19.1.2006), 1,4.
 Kosi pločevine (Babič Mateja, 20.1.2006), 5.
 Narodni parki sodelujejo (Markelj, Begović, Stamenović, Twrdy, Demšar, Ropret, Adžajlić, 5.5.2006), 12.
 Davčni dogovor tudi z Bosno in Hercegovino (Fidermuc Katarina, 5.5.2006), 10.
 Haider zavrača uredbo o dvojezičnih napisih (I.L., 6.5.2006), 7.
 Avstrija najeda manjšinsko politiko celotne EU (Grah Matija, 20.5.2006), 7.
 Sodelovanje Slovenije in Avstrije pri pridobivanju evropskih sredstev (P.R., 23.5.2006), 4.

b) DNEVNIK

Sporni in nesprejemljivi predlogi (15.12.2005), 6.
 Avstrijsko-finski načrt (Rožič Bojana, 20.12.2005), 7.
 Kamniško-Savinjske Alpe postajajo regijski park (sko, 22.12.2005), 4.
 Avstrijski poklon Jančarju (nr, 24.12.2005), 19.
 Haider grozi z ukrepi (mi in agencije, 30.12.2005), 5.
 V ritmu valčka (Kovač Dejan, 3.1.2006), 3.
 Evropi nov zagon (sz, 3.1.2006), 4.
 Haider bi prešteval (Kalčič Vesna, 12.1.2006), 7.
 Jörg Haider: »Slovenija je banana republika« (Kalčič Vesna, 20.4.2006), 8.
 Avstrijski predsednik o dvojezičnih napisih (26.4.2006), 6.
 Vsi proti kanclerjevi uredbi (STA, 13.5.2006), 6.

c) VEČER

Pukšič proti »cagavi« politiki (Maksimović Branko, 1.12.2005), 6.
 Kultura povezuje sosede (zr, 3.12.2005), 18.
 Avstrijska delegacija na obisku v Luki Koper (Menih Kristina, 10.12.2005), 8.
 Visoko avstrijsko odlikovanje Lovru Sodji (STA, 22.12.2005), 13.
 Izjemni Drago Jančar (va, 23.12.2005), 13.
 Zaušnica Haiderju in Schüsslu (zur, 29.12.2005), 6.
 Deželni glavar grozi najvišjemu sodniku (STA, 30.12.2005), 1,7.
 »Nein« za dvojezičnost (STA, 31.12.2005), 6.
 Franc Pukšič: »Avstrija ni pravna država« (Mlinarič Urška, 3.1.2006), 2.
 Dunaj pol leta prestolnica EU (zur, 3.1.2006), 7.
 Dvojezična Pliberk in Drveša vas (STA, 5.1.2006), 7.

Nespodobno povabilo slovenski manjšini (STA, 6.1.2006), 6.
 Pirove zmage koroških Sovencev (Lednik Aleš in Bercko Vojislav, 7.1.2006), 40.
 Haider trmoglavil z referendumom (STA, 16.1.2006), 1,6.
 So upravičeni očitki, da Avstrija ni pravna država? (un, va, 16.1.2006), 1,4.
 Haider užalil še vernike (STA, 25.1.2006), 6.
 Haider zahteva uradni protest (18.4.2006), 6.
 Banane v srcu Evrope (20.4.2006), 6.
 Haider v Bruslju branil svojo resnico (Lednik Aleš, 5.5.2006), 7.
 Daleč je Avstr(al)ija (Lednik Aleš, 13.5.2006), 5.
 Obletnica ADP in kršenja pravic (Stepišnik Mateja, 16.5.2006), 6.
 Razbita igračka Jörga Haiderja (Jaušovec Boris, 31.5.2006), 6.

d) MAG

Vnovič nagrajen (E.M., 28.12.2005), 8.
 Prihodnost (Markeš Janez, 11.1.2006), 3.
 Manjšina je inteligentna in zbuena – Inzko (Glücks Nenad, 11.1.2006), 38-41.
 Populistov primež (Glücks Nenad, 11.1.2006), 34-36.
 Gospodar nilskega konja (Šonc Rok, 10.5.2006), 20-22.

e) TV DNEVNIK

Korošci na Dunaju (Kos Lojze, 13.1.2006).
 Unija omejuje priseljevanje (14.1.2006).
 Nezaupnica Haiderju (25.1.2006).
 St. Pötten – Regije in lokalne skupnosti v EU-ju (Kos Lojze, 19.4.2006).
 Z žabicami proti elektrarni (Peček Bojan, 22.4.2006).
 Protesti koroške mladine (Kos Lojze, 15.5.2006).

f) ODMEVI

Slovenska mladina proti Haiderju (Kos Lojze, 13.12.2005).
 Jančarju avstrijski častni križ (Jerman Nina, 22.12.2005).
 Haider toži Korinka (29.12.2005).
 Avstrijsko predsedovanje (1.1.2006).
 Pogovor z Valentinom Inzkom (sprašuje Bobovnik Slavko, 3.1.2006).
 Uspešno leto (Fijavž Polona, 4.1.2006).
 Pogovor z Dimitrijem Ruplom (sprašuje Bobovnik Slavko, 4.1.2006).
 Priprave na predsedovanje EU-ju (Fijavž Polona, 5.1.2006).
 Schüssel in župani južnokoroških občin (Kos Lojze, 13.1.2006).
 Koroška topografija in LDS (Zupančič Rok, 16.1.2006).

PRILOGE

A - Sanžermenska pogodba o varstvu manjšin v Avstriji⁹²

Člen 66

Vsi avstrijski državljani so brez razlike po rodu (narodnosti), jezika ali vere pred zakonom enaki in uživajo iste državljanske in politične pravice

Razlike v religiji, veri ali izpovedi na smejo škodovati nobenemu avstrijskemu državljanu pri uživanju državljanskih in političnih pravic, kakor posebni pri dosegu javnih poslov, činov in dostojanstev, ali pri različnih poklicih in obrteh.

Nobenemu avstrijskemu državljanu se ne sme omejevati svobodne uporabe njegovega jezika v privatnem, poslovnem, verskem, časnikarskem in drugačnem oziru, kakor tudi ne na javnih zborovanjih.

Vkljub uvedbi državnega jezika morajo dobiti nenemško govoreči državljani tudi primerne olajšave pri uporabi svojega jezika pred sodiščem, in to v govoru in pisavi.

Člen 67

Vsi avstrijski državljani, ki pripadajo narodnim, verskim ali jezikovnim manjšinam, uživajo isto upoštevanje in iste garancije, in sicer pravno in dejansko kakor drugi avstrijski državljani. Predvsem imajo isto pravico na lastne stroške zidati šole, ustanavljati verske in socialne naprave, jih oskrbovati in nadzorovati, in sicer s popolno uporabo svojega jezika in vere.

Člen 68

Kar se tiče javnega pouka, bo avstrijska vlada v mestih in okrajih, kjer stanuje razmeroma precejšnje število državljanov drugega jezika kakor nemškega, dovolila primerne olajšave, da zagotovi v ljudskih šolah otrokom teh avstrijskih državljanov pouk v lastnem jeziku. Ta določba pa ne bo ovirala avstrijske vlade, da uvede na imenovanih šolah pouk v nemščini kot obvezni predmet.

V mestih in okrajih, v katerih prebivajo precejšnje narodne, verske ali jezikovne manjšine, se bo tem manjšinam od vseh zneskov, ki se bodo za vzgojo, verske in dobrodelne namene iz javnih sredstev v državnih, občinskih ali drugih proračunih nakazovali, zagotovil primeren del v korist in uporabo.

⁹² V Inzko 1985: 63.

B - Avstrijska državna pogodba – člen 7⁹³

1. Avstrijski državljani slovenske in hrvatske manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem uživajo iste pravice pod enakimi pogoji kakor vsi drugi avstrijski državljani, v številu pravico do svojih lastnih organizacij, zborovanj in tiska v svojem lastnem jeziku.
2. Avstrijski državljani slovenske in hrvatske manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvatskem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zvezi bodo šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen oddelek šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvatske šole.
3. V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvatskim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvatski jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovenščini ali hrvaščini kakor v nemščini.
4. Avstrijski državljani slovenske ali hrvatske manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah v teh pokrajinah pod enakimi pogoji kakor drugi avstrijski državljani.
5. Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvzamejo hrvatskemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice manjšine, se mora prepovedati.

⁹³ V Inzko 1985: 147.